Floire et Blanceflor

Rózsa és Liliom

Egy középkori legenda
az igaz szeretetről

FLOIRE ET BLANCEFLOR
RÓZSA ÉS LILIOM

A fordítás alapjául szolgált: The Sweet and Touching Tale of Fleur and Blanchefleur –
A Mediæval Legend Translated from the French by Mrs. Leighton, London, 1922,
archive.org/details/sweettouchingtal00leig

© 2012, *Z. Tóth Csaba,* fordítás, utószó, jegyzetek, borító- és könyvterv.
All Rights Reserved.

A borítón John William Waterhouse (1849-1917): *Tristan and Isolde with the potion*
című festménye látható (magántulajdon)

Floire et Blanceflor

Rózsa és Liliom

Egy középkori legenda az igaz szeretetről

Magyar nyelvre átültette,
a jegyzeteket és utószót írta:

Z. Tóth Csaba

„És a szellem és a menyasszony ezt mondják: Jöjj!
És aki hallja, ezt mondja: Jöjj! És aki szomjazik, jöjjön el,
és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen.”

(János Jelenésekről, 22,17)

I. fejezet

A régi krónikákban feljegyezték, hogy egykor Spanyolország pogány királya, egy bizonyos Fenis, akinek felesége, a királynő is pogány volt, hatalmas sereggel átkelt a tengeren s a keresztény világba jött. Itt három nap alatt lerombolta a városokat, templomokat, kolostorokat, olyan pusztítást okozva, hogy a tengerparttól, ahol kikötött a hajóival, harminc mérföldön át nem maradt ember vagy lakóhely, ami a korábbi boldog életre emlékeztetett volna. Sőt ez a Fenis király, míg hajóiba hordta a rablott zsákmányt, negyven emberét elrejtette az országút mellett, hogy lesben álljanak a zarándokokra, akik arra mennek. És mikor megpillantottak egy fáradt zarándokcsapatot, amint nem messze egy hegyről ereszkedtek alá, a negyven rabló rájuk tört és halálosan megfenyegette őket. A zarándokok, hogy mentsék az életüket, odaadták mindenüket a rablóknak. Csak egyikük volt kész harcolni, egy frank gróf, aki a nemrég megözvegyült leányával Szent Jakab temploma felé tartott Compostellába, ahol a leány imádkozni akart a csatában elesett férjéért.

Bátran küzdött a gróf, számosat megölt a rablók közül, de fájdalom, végül lekaszabolták, és lánya a pogány Fenis király foglya lett, aki nyomban hajóra szállt és visszatért Spanyolországba. Mikor a király hazaért, a zsákmányt elosztotta a katonái között, rangjuk szerinti részt adva nekik, s a keresztény leányt a királynénak ajándékozta, aki már régóta vágyott egy ilyen szolgálóra. A leányt örömmel vezette a királyi lakosztályokba a királyné, és megengedte neki, hogy megtartsa keresztény hitét. Cserébe ezért a figyelmességért, a fogolyleány jól szolgált, akár késői, akár korai órán hűségesen várta a királynét, s frank nyelvre is tanította őt. Sőt a nyájassága, bölcsessége és figyelmessége révén ez a keresztény fogoly minden szívet megnyert a pogány udvarban.

Mindezek után, egy Virágvasárnapon a királyné életet adott egy kedves fiúcskának, akit az udvari bölcsek *Rózsának* neveztek el, mivel a virágok évszakában, tavasszal született. És ugyanezen a napon, ugyanabban az órában a keresztény fogolyleány is szült egy leányt, akit ő maga megkeresztelt, és a *Liliom* nevet adta neki.

Fia születésének hírére Fenis király jókedvre derült és nagy ünnepségeket rendezett. Azt is megparancsolta, hogy a gyermeket pogány dajka nevelje. Azonban mégis a keresztény fogolyleány nevelte fel, aki mindkét gyermekkel olyan szeretettel foglalkozott, hogy szinte már nem is tudta, melyik drágább neki, a király fia vagy a saját leánya. Így a gyermekek a valaha látott legkedvesebb teremtések lettek, és annyira szerették egymást, hogy nem tudták elviselni, ha nem voltak együtt.

II. fejezet

Telt-múlt az idő, és Fenis király, látva, hogy fiának értelme már nyiladozik, hívatta gyermekét és így szólt hozzá: *'Rózsa, itt az idő, hogy iskolába menj és tanulj Gaidon mestertől.'* De erre Rózsa könnyekre fakadt és azt mondta: *'Apám! Nem akarok olvasást, írást vagy bármi mást*

tanulni, csak akkor, ha Liliom lesz az iskolatársam.' A király beleegyezett, így a két gyermek boldogan ment az iskolába, kéz a kézben. Egymást kölcsönösen segítették, és gyorsan elsajátították az alapismereteket, úgyhogy nemsokára szerelmesleveleket írtak egymásnak latin nyelven, amit más tanítók nem értettek.

A nagy szeretet, amely a gyermekek növekedésével egyre jobban összekapcsolta szívüket, mindazonáltal kezdett nyugtalanságot kelteni a királyban, aki attól félve, hogy ez megakadályozza, hogy a fiának királyi hitvest találjon, elhatározta, hogy szétválasztja őket, akármilyen eszközzel, ha kell Liliom halála árán is. De a királyné, aggódva, hogy fia talán meghal majd bánatában, kérte urát, hogy kímélje meg Liliomot: *'Uram! Inkább parancsold meg Gaidon mesternek, hogy romló egészségére hivatkozva hagyjon fel a tanítással. Így Rózsa Montoirba mehet tanulni, ahol nagynéném a hercegnő és az ott élő előkelő kisasszonyok között másik szerelmet találhat.'*

A király beleegyezett a tervbe, de ez mégsem lett segítségére. Mert Rózsa, hallván, hogy Montoirba kell mennie és otthon hagynia Liliomot anyja mellett – akinek hasonlóan betegséget kellett színlelnie, mint Gaidon mesternek, hogy a leánya ápolja –, olyannyira szomorú lett, hogy a király és a királyné, megnyugtatni akarván fiuk felindulását, megígérték neki, hogy Liliom két hét múlva követi őt Montoirba. Nagy nehezen elfogadva szülei ígéretét, Rózsa búcsút vett szerelmétől, gyengéden megcsókolta és megölelte a lány anyja és a saját apja jelenlétében.

Fenis király, noha nem volt elragadtatva fia viselkedésétől, bőkezűen ellátta mindennel a Montoirba vezető útra. Rózsát a megérkezésekor szívélyesen üdvözölte Joras herceg, a hercegnő és leányuk, Sibylla. Amikor Rózsa kipihente az úti fáradalmakat, Sibylla az iskolába vezette, ahol sok szép és nemes kisasszony tanult. De mindhiába a szépség és kedvesség, amit látott és hallott, Rózsa gondolatai csak és kizárólag az ő Liliománál jártak, aki miatt sóhajtozott és könnyeket ejtett, várva a napot, amikor utána jön. És mikor elérkezett a nap, de ő nem jött, mert a szülők úgy döntöttek, hogy el kell felejtenie őt, Rózsa kedvetlen lett és csak emésztette magát. Szíve fájdalma miatt nem tudott már enni, inni vagy aludni. Amikor kamarása látta, hogy Rózsa beteg lett, sietve visszatért Fenis királyhoz, hogy beszámoljon az esetről. A király hívatta a királynét és a tanácsát kérte: *'Nem tudom, mi lenne a jó orvosság Rózsa számára,'* mondta, *'de azt tudom, hogy Liliom elvarázsolta őt, és a szerelem olyan erősen köti hozzá, hogy másra nem is nézhet. Menj tehát és hozd ide Liliomot, hogy megölessem, és a fiunk elfelejtse.'*

A királyné ismét Liliom életéért esedezett. *'Uram!'*, mondta a királynak, *'nem helyes azt mondani, hogy Liliom megbabonázta a gyermekünket, mert ez a leány szereti őt, olyan szerelemmel, amelyre nincs szó, és boldogtalan, mióta Rózsa elment, egyedül ül és sír, mégcsak nem is eszik bánatában.'*

Hogy megmentse Liliomot a kegyetlen haláltól, a királyné a következőt tanácsolta urának: *'Ó, uram! Bűn és szégyen meggyilkolni egy gyermeket; sokkal jobb, ha kiteszed a kikötőben, ahol eladják egy távoli országba, és sosem hallasz róla többé.'*

Fenis király elfogadta hitvese tanácsát, hivatott két gazdag kereskedőt, és meghagyta nekik, hogy vigyék el Liliomot és adják el külföldi kereskedőknek Nicaea kikötőjében, amit ezek készséggel meg is ígértek neki. Amikor a király és a királyné elbocsátotta a két kereskedőt, azok sietve Nicaea kikötőjébe mentek. Ott a számos külföldi kereskedő közül, akik adtak és vettek, kiválasztottak két, távoli országbeli kalmárt, akik megvették Liliomot

olyan áron, ami az eladóknak kedvére volt. Mert 100 aranyat, 100 ezüstöt, 100 vég indiai selymet, 100 bíborpalástot, 100 jó lovat és 300 madarat, különféle vadászsólymokat adtak cserébe, de mindenekfelett adtak érte egy páratlan szépségű és értékű aranykelyhet. Vulcan készítette ezt a kelyhet, és ábrázolta rajta, hogy Paris, a trójai király, Priamos fia, hogyan vitte magával Helenát, és hogyan üldözte őket haragjában Menelaos, Helena ura, a testvérével, Agamemnonnal együtt, egy hatalmas sereg élén; s a görögök hogyan ostromolták Trója városát, s amikor a város elesett, Aeneas elhozta ezt a kelyhet és odaadta szerelme, Lavinia testvérének.

Amikor tehát a vásárt befejezték, a kalmárok Babilonba vitték Liliomot, és felkínálták az emírnek, akinek annyira megtetszett a leány, hogy a súlyánál tízszer annyi aranyért megvette őt. A kereskedők igen megörültek a jó üzletnek, köszönetet mondtak az emírnek és eltávoztak. Az emír a leány szépsége és gazdag öltözete alapján úgy ítélte, hogy nemes születésűnek kell lennie, és elhatározta, hogy véget vet a saját szokásának, és a gyakori házasodások helyett csak és egyedül neki ígér hűséget. Ennek megfelelően Liliomot a Hölgyek Tornyába küldte és kinevezett mellé huszonöt leányt a szolgálatára és felvidítására, minthogy a leány nemsokára Babilon koronás királynője lesz.

Hamarosan azonban Liliom, mint egy gyámoltalan idegen egy távoli országban, egy hálószobában találta magát, egyedül és csöndben, és így szólt magához sírva, panaszkodva: *'Ó, borzalom, Rózsa! Kicsoda szakított el minket egymástól? Sosem szűnik meg a szerelmem irántad és a fájdalmam, mert jól tudom, hogy a Te szívedet is ugyanaz a szerelmi bánat kínozza, és bizonyosan meg kell halnunk, mert szerelem nélkül kicsoda létezhet?'*

III. fejezet

Így siránkozott Liliom Babilonban, de térjünk vissza Fenis királyhoz és a királynéhoz. A király megörült, amikor a két kereskedőtől átvette a kincseket, melyeket Liliomért kapott, de nem így a királyné, aki lelkében fájdalommal így szólt magában: *'Most nagyon kell vigyáznunk, nehogy Rózsa, a mi drága fiunk meghaljon bánatában.'* Fenis király azután átgondolta a dolgokat s egy gyönyörű síremléket készíttetett elefántcsontból, márványból és kristályokból, a sírban egy koporsóval, melyen aranyból két gyermek képe volt, hasonlóak Rózsához és Liliomhoz. Mindegyik gyermek fején arany korona, a Rózsát ábrázoló gyermek fején karbunkulussal, amely éjjel is ugyanolyan ragyogóan fénylett, mint nappal. Sőt még hosszú csöveket is lefektettek, melyek a szelet a sírba vezették, és amikor fújt a szél, az arany gyerekfigurákat megcirógatta, és azok megölelték egymást, mintha játszanának, s amikor a szél megállt, a gyermekek is, és virágokat adtak egymásnak. Az egész olyan természetes volt, mint az életben.

Sosem készítettek még leánynak költségesebb nyughelyet, mert a sír drágakövekkel volt kirakva, zafírral, kalcedonnal, ametiszttel, topázzal, türkizzel, jáspissal, krizolittal, gyémánttal és jácinttal. Arany betűkkel pedig ezt írták rá:

'Itt nyugszik Liliom, aki az ifjú Rózsát gyengéd és igaz szerelemmel szerette.'

Amikor minden készen volt, Fenis király megparancsolta népének, hogy egy hangot se szóljon arról, hogy Liliom életben van és nincs a sírba temetve, és Montoirba küldetett fiáért, megparancsolva neki, hogy jöjjön haza. Rózsa, mit sem tudva a történtekről, örömmel engedelmeskedett a felszólításnak, és amikor szülei üdvözlése és köszöntése után Liliomról kérdezett, senki sem mert válaszolni neki. Liliom anyjának hálókamrájába szaladt és megkérdezte, hol van Liliom, akit itt hagyott.

'Rózsa,' így szólt a hölgy, *'nem tudom hol van.'*

'Ne csapj be,' kiáltott fel Rózsa, *'mondd, hol van Liliom, akit három hosszú hete nem láthattam!'*

S a hölgy így szólt: *' Liliom meghalt és eltemették.'*

E szavakra Rózsa megtántorodott és összeesett, mintha erős szél döntötte volna le a lábáról. Az anya rémülten felsikoltott, amit az egész udvarban hallani lehetett. A király és a királyné berohantak, és rémülten látták a földön heverő gyermeküket.

Mikor Rózsa végre magához tért, sem könyörgés, sem fenyegetés nem csillapította heves fájdalmát, és kérte, hogy láthassa kedvese sírját. Királyi anyja kézen fogva a boltívhez vezette, ahol, úgy hitte Rózsa, hogy Liliom nyugszik. Amikor Rózsa olvasta az arany betűket, melyek elmondták, hogy Liliom nyugszik ott, háromszor elájult, majd mikor végül ismét magához tért, térden állva így kiáltott: *'Drága Liliom! Miért hagytál el engem? Mi, akik együtt éltünk és szerettük egymást, nem kellene, hogy a halálban is együtt legyünk? Jaj nekem, hogy szerelmem nélkül maradtam! Ó, kegyetlen Halál, elvitted az én drágámat! Miért késlekedsz? Jöjj, vedd el az életem, vagy én magam veszem el, és átmegyek a fényes mezőkre, ahol Liliom lelke virágok között él!'*

E szavak után Rózsa felállt és előhúzott egy arany tőrt a tokjából, és így szólt: *'Ez a tőr az ő búcsúajándéka, és most ez minden, ami Liliomtól megmaradt nekem. Légy a segítőm és vigyél el e világból, melyben őnélküle már nem élhetek.'* Így szólva Rózsa a szívébe akarta döfni az arany tőrt, de királyné anyja kitépte a kezéből és felsikoltott: *'Micsoda őrültség eldobni az életed a szerelem miatt! Jól jegyezd meg, így sosem lehetsz együtt Liliommal a virágos réteken. Inkább az örök bánatba és fájdalomba küldenéd magad, mint Pyramus és Thisbe, akik ugyanezért a bűnért arra ítéltettek, hogy sosem találhatják meg a szerelmet. Erősítsd meg a szíved, gyermekem, én tudom, hogyan hívjam vissza az életbe a te Liliomod.'*

Miután így szólt Rózsához a királyné, fájó lélekkel urához ment, a királyhoz, és megmutatta neki az arany tőrt, mondván: *'Uram, szándd meg gyermeked, mert ezzel az arany tőrrel ölte volna meg magát, ha én nem fogom le. Gondold meg, hogy ha ő, a mi egyetlen gyermekünk meghal, milyen szörnyű lesz a veszteségünk! Mondd meg, uram, mit gondolsz, mi a legjobb, amit tehetünk?'*

Hitvese könyörgésére Fenis király így válaszolt: *'Mondd meg Rózsának, vigasztalódjon, mert látni fogja, hogy Liliom él.'*

Szívében újongva vitte a hírt a királyné a fiának és félrevonva azt mondta neki: *'Ne bánkódj többé, hanem tudd meg az igazat: szerelmed nincs a sírban.'*

Aztán felnyitva a koporsót, megmutatta neki, hogy üres, és a királyné mindent elmondott Rózsának: hogyan küldték el a királlyal Montoirba, hogy elfelejtse Liliomot, a keresztény szolgát, és helyette egy királyi származású pogány feleséget válasszanak neki, és Fenis király, fia hűsége láttán, hogyan akarta megölni Liliomot, de a királyné könyörgésének engedve, meghagyta az életét és sok kincsért eladta messzi kereskedőknek.

Ekkor, az üres sírnál állva, Rózsa nagyon megörült, és megfogadta, hogy elmegy, és addig keresi széles e világon, míg megtalálja a szerelmét vagy meghal a keresése közben.

IV. fejezet

Midőn Rózsa megtudta a teljes igazságot, otthagyta az üres sírt és így kérte apját: *'Apám, engedd, hogy elmenjek széles e világra, és megtaláljam az én Liliomomat, mert amíg meg nem találom, nincs sem béke, sem öröm a számomra.'* Hallván e szavakat fiától, Fenis király nagyon elszomorodott, szívében átkozva a napot, melyen eladta Liliomot, akit most örömmel visszavásárolna tízszer annyiért, mint amennyiért eladta, csak azt tudná, hogy hol van.

'Maradj velem fiam, ó, Rózsa!', kérte a király, *'és én királyi hitvest adok hozzád!'*

'Nem, Apám!', felelt Rózsa, *'mert nincs nő ezen a földön, akit úgy szerethetnék, mint Liliomot, csak egyedül ő van nekem; hagyj utamra menni!'*

'Ha menned kell, menj,' mondta Fenis király, engedve fia óhajának, *'én ellátlak mindennel, amire szükséged lesz az úton.'*

'A legjobb,' mondta Rózsa, *'ha kereskedőként utazom; ezért kérlek, adj nekem tizenkét öszvért, megrakva hármat bőrökkel, hármat országunk pénzével, kettőt értékes selyemruhával, bíborral és bársonnyal, s a többi négyet prémekkel. Adj nekem tizenkét öszvérhajcsárt is az öszvérekhez, és tizenkét fegyverest testőrségemül; hasonlóképpen az egyik intéződet és egy bölcs és körültekintő kamarást; végül add mellém a két kereskedőt, akik eladták Liliomot, ők tudják a legjobban, hol és hogyan keressem meg őt.'*

A király ezeket a gondolatokat és szavakat hallván könnyekre fakadt, mégis mindent megadott fiának, amit kért, hozzá még egy lovat is, gazdagon felszerszámozva. És amikor Rózsa megsarkantyúzta a lovát arany sarkantyújával és menni készült, anyja jött búcsút mondani, és adott neki ajándékba egy gyűrűt. Meghagyta neki, hogy mindig viselje, mert az aranygyűrű kövének varázsereje van, ami távol tartja az ellenségtől vagy tűztől, víztől, vadállatoktól eredő sérüléseket, s amíg rajta van a gyűrű, senki sem menekülhet előle. Rózsa szívből megköszönte anyjának a különleges ajándékot és ujjára húzta a gyűrűt. Majd szomorú könnyeket ejtve, különösen apja és anyja, istenhozzádot mondtak egymásnak s a királyi szülők elszoruló szívvel háromszor megcsókolták fiukat, jól tudva, hogy arcát sosem látják többé.

Így ellátva a szükséges dolgokkal, szerető gondoskodással, Rózsa ellovagolt, ki a nagyvilágba, hogy megkeresse Liliomot, eltökélve, hogy megtalálja vagy belepusztul a keresésébe. És elhagyva otthonát, egész kíséretével Nicaea tengeri kikötőjéhez lovagolt, ahol Liliomot eladták. Mikor ideért, egy gazdag ember házában szállt meg, aki bőkezűen ellátta vendégét. De Rózsa csak szerelmére gondolt, szomorúan ült az asztalnál, oda sem figyelt arra, hogy mit eszik. Gyászos arckifejezését észrevette a háziasszony, aki szóvá is tette ezt a férjének: *'Uram, nézd, milyen szomorú és gondterhelt ez az ifjú, aki itt ül és sóhajtozik! Kereskedőnek nevezi magát, de én sejtem milyen áru után vágyódik!'* Majd Rózsához fordult a háziasszony: *'Ifjú úr, szomorúan és csendben ülsz, amikor pedig örülni kellene a lakomának. Emlékeztetsz korban, arcban és viseletben egy szép hölgyre, aki nem sokkal ezelőtt itt járt, és sóhajtozva ült, akárcsak most te. A neve Liliom volt, és Rózsa annak a neve, aki után*

vágyódott és aki miatt idehozták Nicaea kikötőjébe eladni magas áron a kereskedőknek. Ezek Babilonba vitték, hogy ott a fejedelemnek dupla árért ismét eladják.'

Liliom nevének hallatára Rózsa nem válaszolt, hanem egészen megzavarodott az örömtől, úgy, hogy véletlenül felborított egy boroskupát. Amikor valahogy magához tért, elővett egy arany kelyhet a készletéből és átnyújtotta a háziasszonynak, mondván: *'Vedd ezt a kelyhet fizetségemül a borért, ami kiömlött és a hírekért, melyeket adtál az én elveszett Liliomomról.'* Mikor a háziasszony megköszönte neki, Rózsa a kikötőbe ment és bérelt egy hajót, hogy elvitorlázzon Babilonba. Amikor a hajót felkészítették ő és a szolgái, és mindent, ami náluk volt feltettek a hajóra, tengerre szálltak és addig hajóztak, míg egy Bagdad nevű városba értek. Bagdadban kikötöttek és egy gazdag embernél telepedtek le, aki minden jóval ellátta őket. Bár Rózsa az asztalnál ült, gondolatai messze jártak, elveszett szerelménél.

'Uram,' mondta a házigazda, látva a vendége letörtségét, *'miért nem eszel? Nem ízlik az étel?'* És amikor Rózsa nem válaszolt a kérdéseire, a gazda folytatta: *'Ifjú úr, hallgass ide! Mondok én neked valamit, ami eltérít a szomorú gondolatoktól. Nemrég néhány kereskedő jött a házamba, hogy itt töltsék az éjszakát. Hoztak magukkal egy fiatal leányt, aki arcának szépségében és szíve bánatában tehozzád hasonlított, mert könnyezve ült, és se nem evett, se nem ivott, és a társai Liliomnak hívták.'*

'Gazd'uram!', kiáltott Rózsa derűs arccal, *'nem mesélnél még valamit erről? Megjegyezted, hogy ezek az utazók merre mentek, mikor házad elhagyták?'*

'Ifjú úr,' válaszolt a gazda, *'a Babilonba vezető úton mentek el.'*

Ekkor Rózsa felállt és a készletéből előhúzott egy arany kelyhet és egy bíbor köntöst. *'Vedd ezeket,'* mondta a vendéglátójának, *'ajándékom gyanánt, de különösen Liliomért, aki a szívemben uralkodik.'*

Megörülve a nagylelkű ajándéknak, a gazda minden jót és szerencsét kívánt vendégének, hogy megtalálja szerelmét.

A vacsora végeztével a társaság nyugovóra tért és következő nap kora hajnalban Rózsa maga ébresztette kamarását és meghagyta neki, hogy ébressze fel a többieket. Amikor minden készen állt, elindultak a házigazdájuk vezetésével a városon át, s amikor az megmutatta nekik a helyes utat, addig lovagoltak, míg egy nagy folyóhoz értek, melynek túloldalán egy várost pillantottak meg, melynek Montfelis volt a neve. A folyón nem volt híd, hanem csak egy kürt függött egy ciprusfán, mellyel a révészt lehetett hívni.

Rózsa belefújt a kürtbe, amely áthallatszott Montfelisbe, és mindjárt megjelent egy nagy csónak, amelyben a szolgákat és a málhát átvitték a folyón, de a révész Rózsát egyedül egy kis csónakba tessékelte.

'Ifjú úr,' mondta neki a csónakos, aki észrevette utasa letörtségét, *'merre mégy, és mit keresel ezen a földön?'*

'Mint láthatod, kereskedők vagyunk,' válaszolt Rózsa, *'és Babilonba megyünk, de mivel éjjel már nem mehetünk tovább, ajánlanál-e nekünk valamilyen vendégfogadót, ahol mi és a lovaink megszállhatnánk éjszakára?'*

'Uram,' mondta a csónakos, *'ismerek egy fogadót, amely alkalmas számodra, de azért kérdezlek az úti célodról, mivel nemrég átvittünk ezen a folyón egy ifjú hölgyet, aki reád hasonlított alakban és szomorúságában, és azok, akik vele voltak, Liliomnak szólították. Ez a Liliom a legszebb teremtés volt, akit valaha láttam. És a házamban elmondta nekem, hogy szerette őt egy pogány herceg, és őmiatta adták el távoli országokba.'*

Felélénkülve Liliom neve hallatára, Rózsa felkiáltott: *'És hová ment Liliom kisasszony, amikor elment tőled?'*

'Ifjú úr,' válaszolt a csónakos, *'ahogy hallottam, Liliomot eladták a babiloni emírnek, aki jobban szerette őt minden feleségénél.'*

Ezekre a hírekre Rózsa felvidult, de féltve az életét, többet nem ejtett szót arról, hogy Liliomot keresi.

Miután a révész házában töltötték az éjjelt, Rózsa kérdezte őt, hogy tudna-e ajánlani egy jó barátot Babilonban, akinél megszállhatnának és folytathatnák a kereskedést.

'Igen, valóban ajánlhatok valakit,' mondta a csónakos. *'Babilon kapujánál találsz egy folyót, és azon egy hidat, és a hídon egy vámszedőt, aki, ha odaadod neki ezt a gyűrűt, szívesen fogad téged.'*

V. fejezet

Rózsa búcsút vett a barátságos csónakostól és olyan sietséggel indult útnak, hogy napszálltára elérték a hidat Babilon közelében. Megmutatta a gyűrűt a vámosnak, és az készséggel volt iránta és városi házába fogadta éjszakára.

Másnap, mikor Rózsa kiment, hogy megnézze a várost, és látta, hogy milyen nagy volt az emír hatalma és milyen erős a város védelme, szívében aggodalom támadt. *'Ó jaj!',* gondolta magában, *'Most itt vagyok, ahol Liliom, de mit használ nekem? Tévedés volt elhagyni atyám házát, ahol találhattam volna másik szerelmet, és még most is jobb lenne megfordulni és menteni az életemet, mert az emír, ha csak hall rólam, máris halott ember vagyok, mert azt keresem, akit ő az egész világ minden kincséért sem adna oda, az én Liliomomat. Mit keresek én itt, ahol senkiben sem bízhatok, és reményem sincs, hogy segítséget kapok?'*

Míg Rózsa így állt a gondolataiba merülve, vendéglátója jött hozzá és megszólította: *'Barátom! Miért búslakodsz? Ha bármi nem kedvedre való az ételben és a szálláson, mondd el, és rendbe hozzuk a dolgot.'*

'Uram,' válaszolt Rózsa, *'a házad mindenben olyan jól el van látva, hogy az egész életem kevés lenne, hogy köszönetem jeléül hasonló szolgálatot nyújtsak neked. De a félelem miatt, hogy az ügy, ami idevezetett engem, sikertelen lesz, kétségbe vagyok esve.'*

'Előbb vacsorázzunk meg, és azután majd megbeszéljük az ügyedet,' mondta a vendéglátó.

Így hazatértek és asztalhoz ültek. De Rózsa, látva, hogy a szolgája azzal a kehellyel terített meg neki, amit Liliomért adtak, a szívét a látvány olyan szomorúsággal töltötte el, hogy patakzottak a könnyek a szeméből, és Lycoris, a házigazda felesége, sajnálkozva a szomorúsága miatt, azt mondta férjének Dariesnek: *'Gyorsan, uram! Szedjük le az asztalt, mert ez az ifjú úr más segítséget keres, nem eledelt.'*

Így amikor az asztalt leszedték, Daries megkérte vendégét, mondja el, mi bántja, és talán segíthet neki a tanácsával. De Lycoris ismét így szólt: *'Uram, amennyire én meg tudom ítélni az ábrázatáról és a viselkedéséről, úgy látom, hogy ez az ifjú a Liliom kisasszonyért eped, akit most bezártak az emír magas tornyába, és előtte két hetet töltött nálunk, szívében emésztő bánattal, szomorú sorsán búsulva, hogy eladták, messze az ifjútól, akit szeretett, és aki miatt sokat könnyezett és sóhajtozott. És emlékezhetsz uram, hogy amikor elment tőlünk ez*

a Liliom, az emír tízszer annyi aranyért vette meg, mint amennyi a súlya volt. Úgy gondolom, hogy ez az ifjú vagy a testvére, vagy a kedvese Liliom kisasszonynak.'

'Nem a testvére vagyok, hanem a kedvese!', kiáltott Rózsa örömében, de aztán meggondolta magát, mivel az ilyen vigyázatlan beszéd veszélybe sodorhatta az életét, és ismét felkiáltott: *'Nem, nem! Nem úgy értettem; a testvére vagyok Liliomnak, nem a kedvese. Ugyanazok a szüleink'.*

'Minden tiszteletem a tiéd, ifjú úr, de te egy lélegzetre ellentmondasz magadnak,' mondta Daries, a gazda. *'Legjobb kimondani az igazságot egyértelműen, ahogy most magam is teszem: őrültség volt Liliom kisasszony keresésére indulni; mert ha az emír csak hall is felőled, máris halott ember vagy.'*

'Uram,' mondta Rózsa, *'halld a teljes igazságot – én Spanyolország királyának fia vagyok és az elveszett Liliomomat keresem, aki nélkül nem tudok élni. Segíts nekem, hogy megtaláljam, és én annyi aranyat adok neked, amennyit csak kívánsz. Mielőtt a hold újra megtelik és elfogy, meg kell találnom őt, vagy meghalok.'*

'Szerencsétlen dolog lenne elveszíteni az életet,' mondta erre Daries, *'egy hölgy miatt, akit sem az én, sem az egész világ segítségével nem szerezhetsz vissza. Lásd be, hogy nem veheted el Liliomot az emírtől, aki királyok százainak ura, akinek városa Babilon, melynek négyszögű alapja húszszor húsz mérföld, falai hetven láb magasak, olyan kemény kőből, hogy nincs az a harci gép, amely ledönthetné, és ezeken a falakon harminchárom vaskapu, furfanggal elkészítve, és hétszáz tornya van, a legkecsesebbek, amit halandó tekintet valaha is látott, s e tornyokat hétszáz nagyúr őrzi, akiknek mindegyike olyan mint egy király. És ha mindez nem elég, hogy bizonyítsa a keresésed őrültségét, tudd meg, hogy a város szívében áll egy hatalmas palota; négy emelet magas, és a negyedik, legmagasabb emeleten lakik a te Liliomod, és négy másik nemes kisasszony, egy szép kamrában, melynek ablakait édes illatú mirtuszfa-táblák fedik, ajtaja pedig ébenfából készült, amin nem fog a tűz, és az ébenfa ajtókat vert arany borítja, melyre feliratokat és virágdíszeket vésték; s mivel hölgyek laknak itt, ezt a tornyot nevezik a Hölgyek Tornyának. Közepén egy kristályoszlop áll, és az oszlopból egy kút fakad, melynek vizét csatornák vezetik minden szobába, és onnan vissza az oszlophoz. A hölgyek kamrájából csigalépcső vezet oda, ahol maga az emír lakik, és ott tizennégy napos váltásban két hölgynek kell várnia urukat reggel és este, egyiknél tiszta vászonkendő, másiknál arany edényben víz. Ádáz és kegyetlen ennek a toronynak az őrzője, és bárki emberfiát, aki hátsó szándékkal odamegy, megöli. Mindezen kívül a tornyot éjjel és nappal őrzi tizenhat haragos ember, akik sosem hunyják le a szemüket, hogy aludjanak; és van itt még más különös dolog is, amiről hallanod kell.*

'Minden tavasszal az emír feleséget választ magának, s amikor az egy év letelik, magához rendeli a birodalma összes urát, királyát és hercegét, és a jelenlétükben elbocsátja a feleségét, kijelölve egy lovagot, aki lefejezi azt, hogy őutána ne legyen senki férfiemberé. Így a hölgynek a korai halál keserűségével kell fizetnie a királyi házasság múló megtiszteltetéséért. S amikor a felesége meghalt, az emír új feleséget választ. Összegyűjti a hölgyeket, akik a toronyban laknak, maga előtt egy kertben, amely megremeg, mikor a hölgyek belépnek, kik közül senki sem vágyik arra, hogy rá essen a sors választása. Ebben a kertben, melyet aranyból és lazúrkőből készült falak kerítenek, mindenféle nemes fa áll, úgyhogy minden évszakban lehet találni itt mindenféle gyümölcsöt, amit csak a világon ismernek; drága fűszerek is vannak itt bőséggel, gyömbér, fahéj, szegfűszeg és szerecsendió; mindez az illatos

virágokkal és a madarak énekével együtt igazi földi paradicsommá teszi ezt a kertet. E paradicsom közepén tisztavizű forrás fakad s a forrás fölé nyúlik egy fa, amely örökké zöldell, virágokat hoz és különféle gyümölcsöket.

'E fa alatt foglal helyet az emír, körülötte az előkelő urakkal, s amikor leülnek, az emír sorban, egymás után maga elé hívatja a hölgyeket a patakon keresztül. Ha a hölgyek tiszták és igazak, a víz tiszta marad, mint a kristály, de ha sötét és zavaros lesz, az a hölgy készülhet a halálra. E próba után az emír a hölgyeket az örökké virágzó fa alatt hívja magához, amely varázslatos módon arra a hölgyre hullatja hamvas szirmait, akit az emír legjobban szeret, és ezáltal egy röpke évig királynő lesz. Most tehát, kedves ifjú, gondold meg, hogy mennyire bölcs dolog lelkesedni Liliom kereséséért, amikor e hónap leteltével az emír megtartja a házassági ünnepségét egy új feleséggel, aki mindenki szerint ez a Liliom lesz, kinek kedvessége meghódította az emír szívét? Sőt egy ideje ő és Claris, a társnője azok, akiket kineveztek, hogy urukat várják reggel és este egy vászonkendővel és egy arany edénnyel; ezért naponta szörnyű félelemben élnek, hogy melyikük lesz az emír koronás áldozata.'

'Ó, kedves gazd'uram!', kiáltott Rózsa szinte magán kívül attól, amit hallott, *'segíts nekem a tanácsoddal, mit tegyek? Liliomomat ebben a kertben fogom megtalálni, mert ő az enyém, csak az enyém. Mit számít, ha én meghalok? Meghalni őérte édesség, mert abba a legszebb paradicsomba kerülök, ahová az ő lelke követni fog engem, hogy együtt lakozzunk a virágok között.'*

'Ifjú ember,' mondta a gazda, *'te kész vagy bátran szembeszállni minden veszéllyel, még a halállal is a kedvesed megmentéséért, látom, hogy szándékodban kitartó vagy. Ezért, bár a magam életét veszélyeztetem, tanácsot adok neked, amelyet ha követsz, nem lesz károdra.'* E szavakkal Daries félrevonta Rózsát, és titokban elmondta neki a tervét, melyet Rózsa elfogadva, hálás szívvel követett, olyan bölcsen, ahogy a következő fejezetben megláthatjuk.

VI. fejezet

A következő napon Rózsa, a házigazda tanácsa szerint, gazdagon felöltözködött, és teljes pompában elindult a Hölgyek Tornyához. Amikor ideért, leült, és látszólag nagy komolysággal és gondossággal méricskélni kezdte tekintetével a torony magasságát, hosszúságát, szélességét. Nemsokára e foglalatosságban durván megszakította a torony őre, aki megpillantva a figyelő idegent, kémnek nézte és rákiáltott, milyen jogon, kinek a rendelésére jött ide, hogy Babilon leghatalmasabb emírjének tornyát vizsgálgatja.

Rózsa nem zavartatta magát a durva fogadtatástól, könnyedén válaszolt, e szavakkal: *'Barátom, a tornyod alakja és felépítése olyannyira tetszik nekem, hogy szemrevételezem arányait, mert visszatérve országomba, épp ilyen tornyot szeretnék építeni kincstáram gyanánt. S mivel ti is hasonló céllal építettétek ezt a tornyot, szeretném kívül-belül megvizsgálni, melyben félelem nélkül reménykedem, látva, hogy vagyonosabb vagyok, mint te és a te urad együttvéve.'*

'Rosszul ítéltem meg ezt az embert,' gondolta az őr; *'mert ha valóban olyan gazdag, mint az öltözéke mutatja, nem lehet kém.'* Így azután kérdéseket intézve hozzá, melyekkel vizsgáztatta, elmúltak a kételyei a kapott válaszoktól, és a torony őre meghívta az idegent,

lépjen a házába és játszanak sakkjátékot. S amikor Rózsa, elfogadva a meghívást és a felkérést, belépett, az őr így szólt, *'Mármost uram, mondd, mi legyen a győztes díja?'*

'Száz aranyat ajánlok fel,' felelte Rózsa.

'Legyen! Én megduplázom!', kiáltott az őr. Parancsára egy ébenfából és elefántcsontból készült sakktáblát hoztak be, és leültek játszani.

Mármost Rózsa az ujján viselte azt a varázsgyűrűt, melyet anyjától kapott búcsúajándékként s játék közben óvatosan a gyűrű kövét az ellenfele irányába fordította, aki megpillantva azt, sóvárogni kezdett utána. A gyűrűt figyelve gyorsan el is vesztette a játékot, és mérgére a díjat is. De Rózsa, akit Daries előre figyelmeztetett, hogy ellenfele nyereségvágya olyan nagy mint a sakkjáték iránti szeretete, nem fogadta el a győzelmi díjat, mire a hálás vesztes újra kihívta egy játszmára másnap. Rózsa elfogadta a kihívást, és másnap kétszáz aranyat tettek fel nyereményül a győztesnek.

A gyűrű segítségével ismét megnyerte a játékot és a nyereményt, és mint korábban, az utóbbit átengedte az őrnek, aki el volt ragadtatva ettől a példátlan nagylelkűségtől, és kijelentette, hogy kész bármire egy ilyen nagylelkű játékos szolgálatában. Másnap négyszáz aranyra emelték a tétet mindkét oldalon, és Rózsa győzött, aki azonnal eloszlatta ellenfele rémületét a hatalmas veszteség miatt, és átadta neki mind a nyolcszáz aranyat. Nem győzve hálálkodni, az őr meghívta nemes lelkű ellenfelét ebédre másnap. És amikor Rózsa megjelent, magával hozta ragyogó ivókelyhét, és maga elé helyezte az asztalra.

Az őr képtelen volt levenni a szemét a kehelyről, annyira csodálta, és kérte a vendégét, hogy játsszon vele ismét, és a kehely legyen a tét, ő pedig ezer aranyat ajánl fel.

'Eladni vagy eljátszani a kelyhet nincs módomban,' válaszolt Rózsa, *'de idővel egy szükséges segítségért ingyen odaadom azt.'*

Majd az őr, aki hálálkodott a tekintélyes ajándék láttán, megesküdött Rózsának, hogy hű embere lesz, és bármikor, bármiben szolgálatára lesz, amikor csak kéri.

Miután a torony őrzőjének bizalmát ily módon megnyerte, Rózsa nyíltan elmondta, hogy be kell jutnia a toronyba a szerelmeséhez vagy meghal.

'Ó, barátom!', kiáltott fel az őr, aki hirtelen megbánta könnyelmű ígéretét, *'Félek, hogy a gazdagságod elcsábított engem és mindkettőnk pusztulását okozza. De bárhogyan is, az adott szavamat megtartom. Most térj vissza szállásodra és maradj ott két napig. A harmadik napon, amely május első napja lesz, gyere el ismét hozzám, tetőtől talpig rózsavörös színbe öltözve, és akkor felvitetlek a torony legmagasabb emeletére, ahol Liliom lakik.'*

VII. fejezet

A toronyőr rendelkezése szerint Rózsa visszament szállására, és itt reménykedve, örvendezve töltött két hosszú napot. S amikor eljött a harmadik nap, május első napjának hajnala, felkelt és tetőtől talpig rózsavörös ruhába öltözött és sietve a toronyhoz ment. A toronyőr szobájában egy nagy kosarat talált a földön, körülötte frissen szedett tavaszi virágok halma, amit az őrnek Liliom részére kellett összegyűjtenie Babilon kertjeiből.

'Uram,' mondta a toronyőr, *'feküdj bele a kosárba és ne mozdulj.'*

Amikor Rózsa csendben és mozdulatlanul feküdt a kosárban, a toronyőr egy vörös kalapot tett a fejére és teljesen beborította őt virágokkal. Mikor készen volt, hívott két hordárt,

és azt mondta nekik, *'Vigyétek ezt a virágos kosarat, az én május elsejei ajándékomat, Liliom kisasszonynak, s amikor átadtátok, ne maradjatok ott, hanem gyertek vissza hozzám.'*

A hordárok engedelmeskedtek parancsnokuknak, felemelték a kosarat és elindultak felfelé a lépcsőkön. De alig értek félútig, megálltak és elkezdtek átkozódni, hogy eddig egész szolgálatuk alatt sosem vittek ilyen nehéz virágkosarat. Amikor végül felértek a legfelső emeletre, eltévesztették a szobát és Claris ajtaján kopogtattak, kiáltozva, *'Nyisd ki és vedd át a toronyőr május elsejei ajándékát Liliom kisasszonynak.'*

És Liliom neve hallatára Claris futott és kitárta az ajtót. De anélkül, hogy tévedésüket említette volna, megengedte nekik, hogy a virágos kosarat behozzák. Mikor elmentek, Claris kivett egy virágot a kosárból, ami tetszett neki, mire Rózsa, azt gondolván, hogy Liliom az, kiugrott a kosárból és annyira megijesztette a leányt, hogy az felkiáltott rémületében: *'Ó! Mi ez? Ó! Mi lehet ez?'* És kiáltására a többi leány futva odajött, hogy megtudja, mitől ijedt meg Claris, a társnőjük. De Rózsát nem vették észre, mert ismét elbújt a virágok alatt, s mivel rózsavörösbe öltözött, nem lehetett megkülönböztetni a rózsáktól, melyek betakarták. Ekkor Clarisnak eszébejutott, milyen gyakran hallotta Liliomot beszélni egy ifjúról Spanyolországban, aki alakra és arcra hozzá hasonló, és arra gondolt, hogy ez a május elsejei ajándék Liliom spanyol kedvese lehet. Nevetve elbocsátotta hát a társnőit, mondván, hogy csak egy darázs röpült ki a virágok közül, attól ijedt meg. Kedves olvasó, képzeld csak Rózsa ijedelmét, hogy felfedezték! De a szerencse kedvezett, mert Claris, Alemannia hercegének fogoly leánya, a kedves Liliom szívbéli barátnője volt, és gyakran keseregtek együtt, mivel most ők voltak azok, akik reggel és este várták az emírt a vászon kéztörlővel és a vízzel az aranyedényben.

Mármost, e két hölgy hálókamrái szomszédosak voltak, és egy ajtón is átjárhattak egymáshoz. Claris óvatosan bezárta a külső ajtaját és átment a belső ajtón Liliomhoz, akit ülve talált, bánattól sújtva és távoli kedvesére gondolva.

'Liliom!', kiáltott Claris, *'jöjj velem, és olyan virágokat mutatok neked, amilyeneket még sosem láttál.'*

'Ó, jaj! Claris,' szólt a bánatos Liliom, *'a szívem túl nehéz, hogy virágok felvidíthassanak, oly távol vagyok a kedvesemtől és ő éntőlem.'*

'Csitítsd fájdalmad,' kiáltott Claris, *'és jöjj és lásd a kedves virágokat, melyek oly drágák, akár a te kedvesed!'*

Liliom lassan felállt és odament, hogy megnézze a virágokat, mire Rózsa, aki hallotta a beszédet és tudta, hogy kedvese közel van, előugrott a virágok közül, vörös öltözékben, mint a rózsák. És Liliom felismerte, és Rózsa is őt, és szótlan szerelemmel néztek egymásra, majd csendben egymás nyakába ugrottak, és csókolták, ölelték egymást. Végül Liliom jutott szóhoz: *'Claris! Nézd a kedvesem! Ő a szívem vágya, vigasztalásom és örömöm!'* Majd együttesen kérték a jó Clarist, hogy ne mondja el senkinek, ami történt, mert az a halálukat okozná.

'Ne féljetek,' válaszolt Claris; *'Segíteni fogok nektek, ahogy csak tudok; az étel és a bor, amit kettőnknek hoznak, elég lesz háromnak is, s én mindig igaz barát leszek.'*

Ekkor a két szerelmes átment Liliom kamrájába, leültek az ágyra, amely arannyal díszített selyemterítővel volt letakarva, és mindent elmeséltek egymásnak, ami azóta történt velük, hogy elváltak.

'Ó, kedvesem!', mondta Rózsa, *'mennyit szenvedtem miattad! Kis híján meghaltam a szomorúságtól.'*

'És én,' mondta Liliom, *'attól a naptól kezdve, hogy elmentél Montoirba, nem ismertem örömöt, csak miattad sírtam.'* És aztán a szerelmesek ismét megcsókolták egymást, és Rózsa megmutatta Liliomnak a gyűrűt, amit anyjától kapott emlékül, és elmondta neki varázserejét.

Közben a jó Claris, félve, hogy barátnője titka lelepleződik, őrizte azt, akár a sajátját. Így hárman együtt éltek, ettek és ittak, senkivel sem osztották meg titkukat, és a szerelmesek, olyan boldogan, mint már rég volt, örültek, hogy együtt élhetnek és halhatnak. De jaj! Az igaz szeretet dolga sosem egyszerű, és örömük túl hamar szomorúsággá változott.

Egy reggelen, mikor Claris felébredt, a nap már magasan járt az égen, így beszaladt Liliomhoz, hogy őt is felköltse, mivel uruk szolgálatára kellett sietni.

'Menj előre,' mondta Liliom álmosan, *'és majd követlek.'* De nem jött, hanem ismét elaludt. Így amikor Claris, visszatérve a forrástól az arany edénnyel, ismét kopogott, és mivel ekkor nem jött válasz, sietett az emírhez, gondolván, hogy Liliomot ott találja. De az nem volt ott.

'Miért maradt el Liliom?', kérdezte az emír, csodálkozva, hogy Claris egyedül jött.

'Uram,' mondta Claris, *'Liliom egész éjjel az imakönyvét olvasta és a te hosszú életedért imádkozott, és reggel elaludt s még mindig alszik.'*

'Ez szép dolog,' mondta az emír elégedetten, *'és ezért is megérdemli Liliom, hogy a hitvesem legyen.'*

A következő reggel ugyanez történt. Claris ismét tovább aludt, és felébredve a nap már magasan járt az égen. Ismét hívta Liliomot, készülődjön, míg ő megtölti az aranyedényt a forrásvízzel, és Liliom ismét azt válaszolta álmosan, *'Jövök,'* de nem jött, hanem visszaaludt, így Claris az urukhoz sietve nem találta ott Liliomot.

'Hol van Liliom?' kérdezte ismét az emír.

'Uram,' mondta Claris, *'én hívtam az ajtón keresztül Liliomot, mielőtt megtöltöttem forrásvízzel az aranyedényem, és ő azt mondta, hogy itt lesz, mire jövök.'*

Az emír kissé meglepődve üzent a kamarásának, nézze meg, miért marad távol Liliom. A kamarás sietett Liliom szobájához, amely ragyogott a drágakövektől, és itt egymás karjaiban találta Rózsát és Liliomot. De Rózsát a lágy szépsége miatt Clarisnak vélte, és a kamarásnak nem volt szíve felkölteni őket, hanem visszasietett urához, és elmondta, hogy milyen édesen alszanak Liliom és Claris – aki, nézd csak! ott állt előtte.

Az emír erre falfehér lett a haragtól.

VIII. fejezet

'Hozd a kardom!', kiáltott az emír, *'hadd nézzem, ki ez a színlelt Claris, mert az igazi itt áll előttem!'* Ezeket szólván, a dühös nagyúr a kamarásával Liliom szobájához ment s amikor a nehéz selyemfüggönyt elhúzták és a ragyogó napfény beáradt, az emír meglátta az alvó párt. Rózsa olyan szép volt, hogy még az emír is kételkedni kezdett, hogy nem egy leányt lát-e, de mégis felemelte a kardját, hogy lesújtson Rózsára és Liliomra. Azok hirtelen felébredtek, és látva a dühödt uraságot felemelt karddal előttük, keserű könnyekben törtek ki, jól tudván,

hogy meg fognak halni. *'Hitetlen!'*, kiáltotta az emír, *'ki vagy te, és hogy merészeltél belépni a tornyomba? Mivel így tettél, meg kell halnod.'*

'Légy kegyes, uram,' mondta Rózsa, *'Liliom kisasszonyhoz és hozzám, mert mi szeretjük egymást, oly igaz szerelemmel és oly gyengéden, mint soha senki!'*

Akkor előlépett a kamarás és könyörgött urának, hogy kegyelmezzen meg a foglyoknak, és tegye őket próbára a bűnükért.

Az emír beleegyezett, de attól tartva, hogy a foglyok megszökhetnek, megparancsolta, hogy kötözzék meg őket, míg az egész ország urai úgy nem ítélnek, hogy elengedik őket. Ekkor az emír évi házassági ünnepsége már közel volt, és a birodalom nagyurai, királyok, hercegek, grófok és bárók már összegyűltek Babilonban. Uruk hívására haladéktalanul megjelentek a fényes díszcsarnokban, melyet nagyszerűségében nem lehet hasonlítani Priamos, Trója királyáéhoz sem. Oldalai egy teljes mérföld hosszúságúak voltak, és kristályoszlopok tartották fenséges kupoláját. Amikor tehát az emír dicsőségesen elfoglalta trónját, körülötte az összes előkelőségekkel, csendet parancsolt és így szólt az összegyűltekhez:

'Urak, figyelmezzetek rám, királyotokra, és hozzatok ítéletet ezekről a foglyokról, ami méltó lesz a tekintélyemhez és hozzátok is. Nézzétek ezt a Liliomot, akit nagy áron vásároltam meg, súlyának tízszereséért aranyban, fel akarván emelni őt arra a tisztességre, hogy az egyedüli és egyetlen hites feleségemül választom a házassági ünnepségemen. Amíg ez a nap eljő, hogy szemeimet megörvendeztesse szépségével, a Hölgyek Tornyába hozattam és megparancsoltam, hogy ő és Claris, a társnője, várjanak reggel és este egy tiszta vászonkendővel és vízzel egy aranyedényben. Mégis, alig volt négy hónapig ez a Liliom a tornyomban, amikor elárult engem valakiért, akit vele együtt a jogos felindultságomban majdnem megöltem. Így tehát, urak, rátok vár, hogy igazságos ítéletet mondjatok e bűnösök felett.'

Válaszként a királyuk és emírjük felhívására, az urak egybehangzóan halálos ítéletet mondtak a bűnösökre, bár eltértek egymástól a kivégzés módját illetően. Néhányan az akasztás mellett voltak, mások a megfojtás mellett, míg mások azt javasolták, hogy a bűnösöket vadlovakhoz kötve szaggassák szét. A legtöbben a tűzhalál mellett voltak, vagy amellett, hogy nehéz követ kössenek a nyakukba, és lökjék vízbe őket. Egy dologban mindazonáltal valamennyien egyetértettek: a bűnös párnak meg kell halnia.

Ekkor egy bizonyos Aliers nevű király állt fel, és így szólt: *'Szégyen és gyalázat egy királyi udvarban ilyen hangzavart hallani, hogy mindenki a saját véleményét kiáltozza. Legyetek oly jók, uraim, és válasszatok egy képviselőt magatok közül, aki valamennyiőtökért beszél. Ezenfelül, miután meghallgattuk őfensége vádjait, most meg kell hallgatni a vádlottak védekezését is.'*

'Nem úgy van az,' kiáltott Basier, Arábia királya, *'nem úgy van az, uraim. Ha ezek a foglyok elárulták a mi emírünket, meghallgatás nélkül halálra kell ítélni őket, mint a tolvajokat, akiket rajtakaptak és tárgyalás nélkül elítéltek.'*

Az emír ekkor megparancsolta, hogy hozzák be a foglyokat, akik nagyon szomorúan jelentek meg s szánakozva tekintettek egymásra.

'Uram,' mondta Rózsa az emírnek, *'mivel bűnös vagyok, felkészültem a halálra, de kegyelmezz meg Liliomomnak, mert ő ártatlan, mivel a tudta nélkül jöttem a toronyba.'*

'Uram,' kiáltott Liliom, *'én vagyok a bűnös, mert a te tornyodban mindig csak arra gondoltam, hogy Rózsa egyszer belép hozzám. És szégyen lenne, ha egy király fiának kellene meghalnia miattam, aki csak egy szolgáló leánya vagyok.'*

'Nem úgy van, uram,' kiáltott Rózsa ismét, *'hagyd, hogy én haljak meg, és Liliom élhessen.'*

'Elég,' mondta az emír, *'a saját kezemmel öllek meg mindkettőtöket.'* És kivont kardjával a foglyok felé lépett, mire Liliom előugrott és nyakát tartotta a kardcsapás alá. De Rózsa visszahúzta és dühösen könnyezve tört ki: *'Micsoda dolog, szégyenemre hagyni, hogy egy nő meghaljon értem, egy férfiért, sok ember szemeláttára?'* És Rózsa is odatartotta a nyakát a halálos kardcsapás alá. De Liliom ismét elhúzta őt a ruhájánál fogva és eléugrott, a saját nyakát odatartva. Így küzdöttek egy ideig a szerelmesek, mindegyik a másik előtt akarván meghalni, míg az urak könnyezve elkezdték szánni őket, és az emír szíve is megenyhült, és elejtette kardját.

Ekkor egy bizonyos herceg lépett elő, és minden jelenlévő nevében komolysággal folyamodott a foglyok életéért. *'Úgy vélem,'* mondta, *'hogy a mi emírünk biztonsága és tekintélye érdekében legjobb lenne megkegyelmezni az elítélteknek, akiknek a halála nem használna emírünknek. Azzal a feltétellel, hogy szabadon engedjük őket, Rózsa vallja be, miképpen került a toronyba, és őfensége akkor felfedezheti és megbüntetheti hűtlen szolgáit.'*

Az emír, aki figyelembe vette, hogy minden előkelő hajlott a kegyelem megadására, egyetértett a herceg javaslatával és felajánlotta a foglyoknak az életüket, ha Rózsa elmondja, hogyan került a toronyba.

'Ezt, uram,' válaszolt Rózsa, *'csak akkor tehetem, ha megbocsátasz azoknak, akik a segítségemre voltak.'*

'Nem! Nem!', kiáltott az emír, aki dühös lett a további kegyelem gondolatára. *'A segítőiteknek meg kell halnia, mindegyiknek.'*

Ekkor előlépett egy püspök, aki az emír lábához esve, könyörgött, hogy az emír minden érintettnek kegyelmezzen meg. *'Mert,'* így szólt a püspök úr, *'az összegyűltek számára jobb lenne hallani a foglyok történetét, mint látni a halálukat.'* A püspök szavait támogatta minden jelenlévő uraság, akik közös éljenzéssel kérték királyukat és emírjüket, hogy bocsásson meg a foglyoknak a hű alattvalók kérésére. Így az emír meghallgatta az urak kérését és megbocsátott a szerelmeseknek és mindazoknak, akik segítettek nekik. Amikor ez megtörtént, Rózsa szólásra emelkedett és elmesélte az egész megható történetüket Liliommal, a születésüktől kezdve addig a pillanatig, amikor egymásra találtak a toronyban. S amikor Rózsa befejezte a történetét, az emír elé térdelt, és könnyek között könyörgött, hogy adja vissza neki Liliomot, akiért olyan nagy dolgokat megtett és elszenvedett, mivel nélküle nem élhet, és ő sem viselheti el, ha elszakítják tőle.

Ekkor az emír felemelte Rózsát, és megcsókolva kérte, hogy üljön mellé, ahogy egy király fiához illik, és Liliomot is felemelte s így szólt Rózsához: *'Barátom, ezennel neked adom és ajándékozom Liliomot, teljes bocsánatommal együtt, és szabadok vagytok a királyi hatalmam és méltóságom megsértése miatti büntetéstől.'*

Örömük és hálájuk jeléül a szerelmesek jótevőjük lábaihoz estek, aki felemelte és megcsókolta őket, és Rózsát azután lovaggá ütötte az ország szokása szerint.

IX. fejezet

Amikor tehát így minden jóra fordult Rózsa és Liliom számára, az emír nagy ünnepséget hirdetett s nagy pompa és ragyogás közepette templomba vezette Clarist, Alemannia herce-

gének leányát, és feleségül vette őt, mint egyetlen hites feleségét, gazdagságban és szegénységben, jóban és rosszban, élete végéig. Ugyanabban a templomban és ugyanabban az időpontban egyesítette Rózsát és Liliomot is a szent házassági kötelék. Majd következett az ünnepség, melyen az emír a trónján ült, hitvesével, Clarisszal az egyik oldalán, és Rózsa és Liliom a másik oldalán, és azután a birodalom minden előkelője, rangjuk szerint. Amikor a díszebédnek vége volt, a násznép lovagi tornával, bajvívással, birkózással és ugróversenyekkel mulattatta magát, nem feledve a zenét és éneklést sem, és napokig együtt maradtak. S míg a vigalom tartott, íme! követek jöttek hírekkel Spanyolországból, hogy Fenis király és a királyné meghaltak és a gyászoló ország könnyek közt várja Rózsát, az elhunyt király utódját és örökösét. Ezek a súlyos hírek Rózsa jókedvét szomorúsággá változtatták, és az emír elé járulva, őfensége engedélyét kérte, hogy hazájába távozzon, ahol nagy szükség van királyra és uralkodóra. De az emír vonakodott megválni vendégétől, aki megtanította őt a szeretetre, és kérte Rózsát, hogy maradjon vele, és egy nagyobb és gazdagabb királyságot ígért neki, mint az övé. De amikor Rózsát, kinek szíve hű volt hazájához és Spanyolországhoz, nem lehetett eltéríteni szándékától, az emír, távozó vendégeit istenei oltalmába ajánlva, gazdag és drága ajándékokkal útjukra bocsátotta őket. Így Rózsa és Liliom elindultak vissza, Spanyolországba, s amikor megérkeztek, a nép nagy örömmel fogadta őket, és Rózsát királlyá koronázták apja, Fenis palotájában, Liliom pedig királynő lett. E boldog pár gyengéd szeretetben élt együtt századik életévükig. Amikor Rózsa király lett, felvette a kereszténységet Liliom kezétől, és elrendelte, hogy egész népe keresztelkedjen meg. Rózsa ezután nemsokára Magyarországot örökölte a nagybácsijától, aki gyermektelenül hunyt el. Rózsának és Liliomnak született egy leánya, Berta, aki a frank Pipin király felesége lett, s Károly anyja, a nagy császáré, akinek híre ismert az egész világon.

FLOIRE ET BLANCEFLOR

Oyez, signor[1], tout li amant,
Cil qui d'amors se vont penant,
Li chevalier et les puceles,
Li damoisel, les demoiseles :
Se mon conte volez entendre,
Moult i porrez d'amors aprendre.
Cou est du roi Floire l'enfant
Et de Blanceflor la[2] vaillant,
De qui Berte as-grans-piés fu née;
Puis fu en France coronnée[3].
Berte fu mere Charlemaine,
Qui puis tint et France et[4] le Maine;
Floire, son pere[5], que vous di,
Uns rois payens l'engenuï;

1. B; *signor, oiies,* dans le ms. A. — 2. B; *le* dans A. — 3. B; *mariée* dans A. Il y a ensuite dans B :

Fame fu au gentill baron,
Pepin le roy, pere Charlon.

4. B; *tint France et tot* dans A. — 5. B; *ses amis* dans A.

1

Floire et Blanceflor, Édélestand Du Méril
1856-os forráskiadásának első oldalai

Et Blanceflor, que tant ama,
Uns cuens crestïens[1] l'engendra :
Floire fut tout[2] nés de payens,
Et Blanceflor de crestïens.
Bauptizier se fist en sa vie
Floire, por Blanceflor s'amie :
Car en un biau jor furent né
Et en une nuit engendré.
Puisque Floire fu crestïens,
Li avint grans honors et biens :
Car puis fu rois de Hongerie
Et de la terre de Bougrie[3].
Uns siens oncles fu mors sans oirs,
Qui de Hongerie estoit rois :
Floires ert[4] fius de sa seror;
Por cou fu sires de l'honor.
Or sivrai[5] mon proposement :
Si parlerai avenanment.
En une chambre entrai l'autr'ier,
Un venredi apres mangier,
Por deporter as demoiseles,
Dont en la chambre avoit de beles.
En cele chambre un lit avoit
Qui d'un paile couvert[6] estoit,
Indes et rouz, broudés par tors;
Onques plus riches n'ot estors[7].

1. A et B ; *nobles crestiens* dans C. — 2. *tous* dans les mss. ; mais ce mot est pris ici dans un sens adverbial qui ne permettait dans aucun système grammatical d'en modifier la terminaison. — 3. B ; *Et de tres toute Bougerie* dans A. — 4. B ; *fu* dans A. — 5. Quoiqu'on dise encore en Normandie, à l'infinitif, *siure*, nous avons écrit *sivrai*, parcequ'il y a *sivie* au participe passé, v. 1739 et 2418. — 6. B ; *de palle aornes* dans A. — 7. B ; ces deux vers

in dunke danne süeze
ob er liden müeze
grôzen kumber von minnen.
wer mac sanfte liep gewinnen?
des hânt uns bilde gegeben
zwei geliebe, der leben
was von minnen kumberlîch,
diu sider wurden fröuden rîch.
von der Minnen daz kam,
diu in dicke was sô gram,
dicke süeze, dicke sûr.
daz was Flôre und Blanscheflûr,
diu nâch grôzer swære sît
mit liebe lebeten manege zît
mit ein ander beide.
daz sie durch lange leide
ir triuwe nie verliezen,
des mohten sie geniezen.
in wart von stæter triuwe
sorge alt, fröude niuwe.
dar nâch sie gewunnen samt
eine maget, diu was genamt
Berhte mit dem fuoze.
ouch wart in vil suoze
ze liebe diu selbe maget.
von der Berhten, als man saget,
und von Pippîne
got durch die gnâde sîne
lie Karlen werden geborn,
den er dar zuo hâte erkorn

287 duhte *BH.* 290 liebe *B.* 291 hulde *H.* 293 mimē *H.* 294 sithar *B.* 295 dar kam *H.* 296 Das *B.* 297 süsse vnd dicke *B.* 298 blantsche flur *H* (tsch *BH immer*). 300 liben leberen *H.* 301 Beide miteinander *BH.* 302 Do su das niht langer *BH.* 303 ir *fehlt,* Truren verliessen *BH.* 304 möhten *H,* möhte *B.* 307 Do von das sie gewonnen sant *B,* Dan von das su gewuñen samt *H.* 308 Same maget *H.* genant *BH.* 309 Brehte *B.* den *H.* 313 bippine *BH.* 316 hette *B.*

Flore und Blanscheflur, E. Sommer 1846-os forráskiadásának első oldalai (digi.ub.uni-heidelberg.de/Sommer1846)

daz er gewaltecliche
berihte rœmesch rîche.
wie möht in baz geschehen sîn,
sît diu liebe under in
nam sô guot ende
daz sî ân missewende
werte an in beiden?
Flôre was ein heiden,
Blanscheflûr cristæne.
iedoch niemen wæne
daz ir leben wære misselich;
wande Flôre hiez sich
toufen durch die minne
sîner friundinne,
die er minnete sêre.
sît gwan er grôze êre
unde grôzen gewalt:
Ungern unde Vergalt
dar zuo Kriechen daz lant
hâte er gar in sîner hant
ân aller slahte widerstrît.
dise lobeliche sælde er sît
nâch der heidenschaft erwarp:
ein sîn œheim der starp
ein künic von gebürte grôz,
des Flôre vil wol genôz;
wande er des küneges lant,
daz Hongerîe was genant,
nâch sîme tôde besaz.
nû merkent aber fürbaz.
diu zwei von den ich iu sage

318 Berihtet Römsche *B.* 319 bescheen *B.* 320 Sit das die *B.* 325 was cristine *B.* 329 die *fehlt B.* 330 Blantscheflur siner (sine *B*) *BH.* 331 minnere *H.* 334 norgalt *B.* 335 güte lant *B.* 336 Das hette *B.* 337 alle geslahte *B.* 338 löbelich *H*, löbenliche *B.* 340 Einer *B.* öhin *H* 342 floren *B.* 344 höngerie *B*, boumgerige *H.*

Appendix I.:

Nagy Károly, frank király anyja, Berta királyné leszármazása

MEROVING GRÓFOK, 8. SZÁZAD: N.N., oo BERTRADA, --- lánya [*nem ismeretes a férj és a szülők leszármazása; nem kizárt, hogy Bertrada avar-hun vagy onogur-bolgár-magyar és görög anyától született, ld. Viterbói Gottfried: Pantheon*, XVII. 511*: „...Berta/ Venit ab Ungaria, sed Graeca matre reperta,/ Caesaris Heraclii filia namque fuit", idézi Du Méril, Floire, 1856, Introd. xviii. – Z. T. Cs.*]. Einhard Annales *MGH SS* feljegyzi, hogy *"Pippinus… uxoris pater et Avia Charibertus et Bertradana"* alapította a prümi apátságot. Ez feltehetőleg a 720. jún. 23.-i chartán alapszik, mely szerint *"Bertrada seu Berta et filius meus Chairibertus"* birtokot adományozott Prümnek, tanúk: *"Bernarius, Chrodolande, Theodericus"*, noha a charta valószínűleg hamisítvány, mivel az apátság alapítása előtti datálású. Feltételezhetően a charta Charibert anyjára vonatkozik, bár az is lehetséges, hogy Charibert feleségére és Charibert egy másik, ismeretlen fiára, Bertrada királynő testvérére. A *Monumenta Epternacensia* feljegyez egy adományozást *"Berta, filiis meis Chardradus et Harbertus"* által. Utód:

CHARIBERT [Heribert; *"Floire", a rózsakeresztes kereszténység első inspirátora, 'Hongerie örököse'? – Z. T. Cs.*] (720. jún. 23. előtt). *"Bertrada seu Berta et filius meus Chairibertus"*, mf., Comte de Laon, Laon grófja. oo ---. Charibert felesége nem ismert [*görög császárleány?*]. Charibert-nek és feleségének egy gyermeke volt:

BERTRADA [Berta] "au Grand Pied", a "Nagylábú" ([720]-Choisy-au-Bac, Compiègne mellett, † 783. jún. 12., bur église de l'abbaye royale de Saint Denis). Az *Annales Laurissenses* feljegyzi a házasságot 749-ben: *"Bertradem cognomine Bertam, Cariberti Laudunensis comitis filiam"* és *"Pippinus"* között. *"Pippinus rex Francorum"* birtokot adományozott a prümi kolostor megalapításához 762. aug. 13.-án, mely megnevezi *"coniux mea Bertrada… genitor suus Heribertus."* Pippin el akart válni feleségétől, de I. Pál pápa lebeszélte 762. Férje halála után Bertrada kitüntetett szerepet játszott a kormányzásban. Sikertelenül próbálta kibékíteni két fiát, amikor Carlomannal találkozott Seltznél, és Itáliába is elutazott 770-ben. Az argenteuil-i apátság halotti anyakönyve feljegyzi halálát: *"IV Id Jul" "Bertrada regina"*.

oo ([743/44]) **PIPPIN** *maior domus*, "Martel" Károly, Austrasia és Neustria *maior domus*-ának fia [Karoling] első feleségétől, Chrothrudis-tól (715-Saint-Denis, 768. szept. 24., bur église de l'abbaye royale de Saint Denis). 751-ben **PIPPIN** "le Bref" [Kis] a **FRANKOK KIRÁLYA** lett. Gyermekük volt, más utódok mellett

CHARLEMAGNE, NAGY KÁROLY, A FRANKOK KIRÁLYA (742. ápr. 2, † 814. jan. 28). (forrás: *Franks, Merovingian Nobility,* fmg.ac; szögletes zárójelben a fordító megjegyzései)

Appendix II.:

Kitől örökölhette „Floire”/Charibert de Laon *Hongerie*-t?
– feltevések Bertrada királynő görög-bolgár-magyar rokonságáról

Herakleios, bizánci császár, 610-641,
dinasztia-alapító (610-711); Viterbói Gottfried szerint (*Pantheon*, XVII. 511): *„Eius* [Kis Pipin] *sponsa fuit grandis pede nomine Berta/* ***Venit ab Ungaria****, sed* ***Graeca matre*** *reperta,/ Caesaris* ***Heraclii filia*** *namque fuit”,* azaz Berta „Magyarországról jött, de anyját Heraklius császár leányának [valamelyik utódjának] tartják” (uo. 515. is). Fia:

III. Konstantin császár, 641. febr.-máj.
(másképp II. Heraklius) fia:

II. Konstans császár, 641-668
(másképp III. Heraklius) fia:

IV. Konstantin császár, 668-685
(másképp IV. Heraklius) leányai:

egyik leány:
oo ***onogur-bolgár kán (?)***
(Aszparuk, 679-691,
a Dunai Bulgária megalapítója)

[*Aszparuk testvére,* ***Kuber/„Chaba”*** *és az* ***ogurok*** *egy része a Meótisztól beköltözik a pannóniai avarokhoz, majd Görögországban telepedik le, 630-670 k., kisebb részt görög-keresztények; Fredegár krónikája azt is leírja (LXXII), hogy 9000 bolgár az avaroktól a bajorokhoz költözött*]

Krum kán onogur-bolgár honfoglalása a Kárpát-medence keleti felén, 803-814
„Hongerie” **(?)**

Magyar, szovárd, kadocsa, kumán-szkíta (ősiráni) és ogur-hun (turáni) törzsek honfoglalása, 895, kisebb részt görög-keresztények; 1000-től latin kereszténység, magyar államiság, ***Hungaria***

másik leány, oo ***frank herceg (?)***

Bertrada de Cologne
oo Meroving gróf
él 720. jún. 23., a prümi apátság alapítója fiával,

Charibert de Laon, 700 k. („Floire”)
oo ***görög császárleány a Heraklianus-dinasztiából*** **(?),**
+ görög-bolgár „nagybácsi”?

Bertrada, az ifjabb, 720 k. -783
oo Kis Pippin, frank király.
Fiuk:

Charlemagne, frank király, 742-814

VITERBIENSIS 511

Quippe ſibi regnum Francia tota dedit.
Hildricus factus monachus, caput ipſe totondit,
Seq; monaſterio ſub religione recondit,
Sic Fortuna fuit, ſic rota uerſa ruit.
Sede Moguntina regem Bonifacius ungit,
Regis ad obſequium ſe Francia ſubdita iungit,
Ad regem Nanum cedit ubiq; ſalus.
Sic probitate ſua regnum Pipinus adegit,
Corpore qui minimus, res ad meliora redegit,
Et melius reliquis ſubdita regna regit.
Eius ſponſa fuit grandis pede nomine Berta,
Venit ab Vngaria, ſed Græca matre reperta,
Cæſaris Heraclij filia nanque fuit.
Ex hac mixtura, fit ſumma corona futura,
Carolus eſt Magnus, quem Berta fuit paritura,
Scripſit diuiſa prius iungitur arte ſua.

¶ Chronicum.

Gotfridi Viterbiensis (1190 k.): *Pantheon*, XVII. 511, 1559., 11-13. sorok, alul uo. 515 (digital.ub.uni-duesseldorf.de)

Pipinus moritur, conſurgit Carolus acer,
Natus in Ingelheim, cui Berta fit Vngara mater,
Pipinuſq; pater, chronica uera patent.

Rózsa és Liliom – egy középkori „love story” és a világtörténelem titkai
– ajánlás a *Floire et Blanceflor* legendához

„Én vagyok az isteni szeretet mágnesköve,
mely a vaskemény férfiút az igazság ösvényére vonja.”
(Geheime Figuren der Rosenkreutzer, 1788)

„Akinek jegyese van, vőlegény az.”
(János, 3,29)

„*Néktek megadattak Isten országának titkai…”*
(Márk, 4,11)

A *Floire et Blanceflor* (ném. *Flore und Blanscheflur*)[1] az egyik legnépszerűbb szerelmestörténet volt a középkori Nyugat-Európában. Minden bizonnyal mesélték a reneszánsz kori magyar nemesi palotákban, udvarházakban, de talán már az Árpád-korban is, bár hazai példánya vagy magyar nyelvű változata eddig még nem került elő. A történet egyik érdekessége – és ez ritkaságszámba megy a nyugati legendairodalomban –, hogy szerepel benne *Magyarország*, melyet maga a főhős, Floire, azaz Rózsa királyfi „megörököl a nagybácsijától”. Ez a mellékesnek vagy legendásnak tűnő, ám talán nem minden ok nélküli közlés, és természetesen a történet más kutatók által részben már feltárt Grál-vonatkozásai[2] indítottak arra, hogy behatóbban foglalkozzam vele, mintegy húsz esztendővel az első, futólagos megismerését követően, és, bocsánat a személyes vonatkozásért, de úgy vélem hozzátartozik, hogy megemlítsem: „rózsakeresztes” jellegű inspirációk nyomán, melyek 1985-86-ban értek, szép válaszul és első iránymutatásul a kereséseimre. Végül magam is lefordítottam a legendát az angol prózakiadás alapján,[3] és ahogy olvastam, elcsodálkoztam… – mert a „Rózsa és Liliom” legendáját meglepően plasztikusan, tisztán és életszerűen átszövi az ősi, hermetikus szimbolika, a keresztény-rózsakeresztes tartalommal újjászületett beavatási bölcsesség,[4] mely egy szerelmi történet élő metaforája segítségével újra össze akarja kapcsolni az egyes emberi én-tudatot forrásával, a világmindenség isteni-szellemi erőivel.

---

[1] Forráskiadások: ófrancia, 12. századi: E. DU MÉRIL, Paris, 1856, „arisztokratikus” és népi változata egy kötetben, ld. szószedetünk (B.I., fonds de Saint-Germain francais, n°. 1989, fol. 37 v°), középfelnémet, 13. századi: E. SOMMER, 1846. A fennmaradt középangol változatok erősen töredékesek, névhiányosak (ld. Auchinleck MS és British Library, Cotton Vitellius D. III). Ld. még Konrad FLECK 13. századi, illusztrált kézirata, digi.ub.uni-heidelberg.de., cpg362., és uo. Sommer1846. A legenda francia és német változatai nem teljesen azonosak, s léteznek még olasz, spanyol, újgörög változatai, az egyik Boccaccio feldolgozása, a Filocolo. Az általam használt angol fordítás elején szerepel a „624”-es évszám, de ez nincs benne egyik eredetiben sem.

[2] Walter Johannes STEIN: *Weltgeschichte im Lichte des Heiligen Gral, Das Neunte Jahrhundert*, Stuttgart, 1928., angol kiadás: *The Nineth Century*, 1981.

[3] Remélhetőleg valaki egyszer elkészíti a teljes, verses fordítást is.

[4] A legenda címe is utal erre: ófr. *Floire,* köz.feln. *Flôre:* Virág, *’aki a virághoz tartozik’,* a történet utalásai nyomán rózsát vagy a rózsához tartozót jelenthet; ez alapján választottam a magam fordításában a Rózsa nevet, ld. még Floire lova fehér-vörös színű: SOMMER, p. 92, DU MÉRIL, p. 40.; a leány neve az ófr. *Blanceflor,* köz.feln. *Blanscheflûr,* melyet a történet az ófrancia *Pasque-Florie*, azaz Virágvasárnap nevéből eredeztet (DU MÉRIL, p. 8, 161. sor, SOMMER, p. 21, 595. sor), de a név ’Fehérvirág’ jelentése a Liliom nevet is rejti; alkímiai munkákban többször szerepel együtt a rózsa és liliom illetve a vörös és fehér szín leírása, szimbóluma, v.ö. 34. és 44. jegyzet. Megj.: a történet szinte kiált a színpadi vagy filmes feldolgozás után!

A 8-9. század

A különös, felnőtt „mese" általános vonása, hogy keresztény, európai és „pogány", muzulmán keretek között játszódik, a spanyolországi arab hódítástól kezdődően, ami időben is elhelyezi keletkezését vagy Európába kerülését a 8-9. században. A bagdadi kalifátus udvarának leírása (hárem és őrei, az ekkor elterjedő, perzsa eredetű sakkjáték, az emír környezetének, feleségválasztásának leírása) arra vall, hogy az eleinte szóbeliségben terjedő történet megalkotói, átadói vagy leírói közelről ismerhették az akkori muzulmán világot. A Keletet, Észak-Afrikát és Dél-Európát szinte egy csapásra elfoglaló moszlimok és az alattvalóikká lett fordítók, tudósok, hosszútávra is jelentős alkotásokat hoztak létre, nagyrészt az antik görög, egyiptomi, perzsa, indiai bölcsességkincs, a misztériumi ismeretekkel még áthatott filozófia, asztrológia, alkímia, orvoslás, csillagászat, matematika muzulmán hozzáférésének köszönhetően.[5] Ez az antik színezetű, tartalmú moszlim kultúra toronymagasan állt az egyre elvontabb teológiai kérdések és hatalmi harcok között vajúdó Európa felett s a Floire-történetben megjelenik a korabeli moszlim uralkodók toleranciájának, nyitottságának elegáns, „modern" vonása is. E „pogány" kultúrának és civilizációnak, amely a reneszánszban éreztette kiterjedt hatását, igen sokat köszönhet Európa és a világ, annak ellenére, hogy az arab hódításnak, mely a középkorban hétszáz éven át fenyegető probléma volt, határt kellett szabnia. A Floire-románc azonban alig tartalmazza harci cselekmények leírását, noha ez jellemző volt a középkori irodalomra, még a Parzivalra is.

A nyugat-európai Karoling-kor jól feldolgozott területe a történettudománynak, és Fredegár krónikájának folytatójától tudjuk, hogy Nagy Károly szülei, *Kis Pipin* (714-768) és *Laoni Bertrada* vagy *Berta* (720-783)[6] idején járt először frank követség Bagdadban *Al-Manszur* kalifánál 765-768 között („Amormuni rex Sarracenorum", 754-785).[7] Einhard, *Nagy Károly* életrajzírója ugyancsak beszámol a frank udvar és *Harun al-Rashid* („Aaron rege Persarum", 785-809) közötti jó kapcsolatokról, egymás bőkezű megajándékozásáról,[8] s egy 15. századi ír krónika szerint maga Nagy Károly is tudott arabul, amit ifjúkorában, Toledóban tanult meg.[9] A frankokkal gyakran szövetkeztek az északkelet-spanyolországi városok moszlim helytartói is a córdobai emír ellen. Korántsem legendás tehát, hogy a Floire és

---

[5] Ld. Werner HARTINGER: *A gondishapuri akadémia,* 3. Part, 1994/3., Sigismund von GLEICH: *The Impulse of Jundi Shabur, I-III.,* De Lacy O'LEARY: *How Greek Science Passed to the Arabs?,* London, 1979 (aina.org), *Religion, learning and science in the Abbasid period*, ed. by M. J. L. YOUNG, J. D. LATHAM and R. B. SERJEANT, Cambridge Univ. Press, 1990.

[6] Viterbói Gottfried 1190. körül írt világkrónikája, a *Pantheon* közli: *„Berta Magyarországról jött, de anyja Heraclius császár leánya volt",* 1559. első kiadás, XVII. 511, 515, v. ö. W. J. STEIN: *Weltgeschichte im Lichte des Heiligen Gral*, Stuttgart, 1928, p. 85, és Appendix I-II. forrásmegjelöléssel.

[7] Fredegarii Scholastici: *Chronicum,* CXXXIV, AD 768, (documentacatholicaomnia.eu). A Floire-legendában a kalifa *Amiral* néven szerepel, ami az *Amīru 'l-mu'minīn,* az „igaz hit parancsnoka", leegyszerűsítve *emír* elnevezés egyik latinizált alakja, s a kalifák címei közé tartozott (Wikipedia, „Harun al-Rashid").

[8] Nagy csodálkozást keltett akkoriban, hogy a kalifa az egyik frank követséggel küldött Nagy Károly kérésére egy elefántot és egy mechanikusan mozgó figurákkal díszített vízi órát, klepszidrát, amire emlékeztet a Floire-románc díszes koporsójának megoldása a szél mozgatta aranyfigurákkal; ld. a követségekről *Early Lives of Charlemagne by Eginhard & The Monk of St. Gall*, by Prof. A. J. GRANT, London, 1922., az óráról: Gene W. Heck: *When worlds collide,* 2007, p. 172 (Wikipedia, „Harun al-Rashid" és a „Charlemagne" szócikk, 14. hivatkozás).

[9] *Gabhaltais Shearluis Mhoir,* The conquest of Charlemagne, 1917., ed. Douglas HYDE, 10. fej., p. 35. (ír-angol nyelvű, http://www.archive.org/details/gabhaltaisshearl19hydeuoft).

Blanceflor említi Nagy Károly szüleit és anyai nagyszüleit, akiknek alakja a „mese" keletkezési vagy továbbélési körülményeinek valóságos történeti környezetét vetíti elénk. Ennek megfelelően Berta apja, *Heribert, Laon grófja* lehetett az, akihez a Floire és Blanceflor monda valamiképpen köthető, valószínűleg úgy, hogy a legenda vagy akár az egész Grál-mondakör az általa kezdeményezett követjárások révén került nyugatra és egy hozzá kapcsolódó szellemi kör gondozhatta tovább. A legelső ismert Grál-mondák kéziratai, mint a *Percevaus li Galoi*, a Parsifal-történet az egykori frank birodalom központi területeiről kerültek elő, Északkelet-Franciaországban (Troyes), s a Parzival-történet keletkezése is a 9. századhoz és úgy tűnik szintén valóságos személyekhez köthető: az író, Wolfram von Eschenbach (1200 k.) elárulja egy helyen, hogy ő a *11. nemzedék* (*„eilften spân"*) tagja Parzival anyjától számítva, ami 30 évnyi emberöltővel számolva a Parzival-történet keletkezését kb. 870-re helyezi.[10]

Mindenképpen érdemesnek ígérkezik tehát „lefordítani" a magunk mai, fogalmi nyelvére, mit is jelenthet ez a látszólag naív mese, amely közelebbről vizsgálva igen mély értelmű, a szó igazi értelmében ezoterikus, beavatási igazságokat tartalmaz az emberi lélek felemelkedéséről, sőt, nem túlzás, egész Európa szellemtörténetéről, fejlődésének szerves, sokrétű képződéséről, mély irányulásairól, buktatóiról, melyek mondhatni a 8-9. század óta jelen vannak az életünkben. A Floire és Blanceflor a császárság és pápaság, Nyugat és Kelet sok százados evilági térfoglalásai közepette megmaradt a távolabbi jövőnek, azaz a mának is szóló, titokzatos, „apokrif" legendának, amely (a Parzivallal együtt) emelkedett és mégis közvetlenebb, emberibb az egyéb középkori vallásos legendákhoz képest.

A lélek útja és a „Grál"

Tudjuk, „minden a szerelemről szól", s a külső és belső útjaink mintegy tükörképei, metaforái egymásnak. A Floire és Blanceflor mindenekelőtt különböző *átéléseken* keresztül vezeti az olvasót, eredetileg mindenféle kommentár nélkül, verses, ritmusos formában, jól bevéshetően, hogy katarzisokkal, tisztulásokkal, egy közvetlen, lelki „alkímiával" ébressze fel a szellemi-lelki keresés, kiteljesedés vágyát, hiszen – ezt is tudhatjuk – végül minden „külső" élményünk is szellemivé válik, melyek mögött szellemi tapasztalóként *mi magunk* állunk:

1) *szeretet*, vonzódás alapvető eleme; a „férfilélek" és „nőilélek", a földi lélek és égi lélek, végső soron ember és isten, nem tudnak egymás nélkül élni (pogány férfilélek és keresztény nőilélek a „pogány", azaz földi világban)

2) elviselhetetlen *fájdalom, szenvedés* és *sorstragédiák* az elszakítottság miatt (a keresztény nőilélekről, a „szűz szófiáról" egy „díszes koporsó" segítségével azt terjesztik, hogy meghalt, miközben száműzik, eladják)

3) a pogány férfilélek fájdalmát a *keresés szenvedélye* váltja fel, és útján „kelet", az eredet felé, a nőilélekről kapott jó hírek feletti *öröme* és a *fájdalma* között hullámzik

4) idegen földön *elbizonytalanodás*, *kételyek*, *veszélyérzet* ébrednek a keresés sikerét illetően („testvérek vagy szerelmesek?", „mit keresek én itt?)

[10] E. MARTIN kiadása, 1900, III. 128,30; a 2004. évi magyar kiadásból ez a rész sajnos kimaradt. SOMMER Floire-kiadásában többször szerepel Parzival anyja, Herzeleit neve is, Sommer, 1846, p.16, 79, 84, 176.

5) veszélyek, próbatételek, akár a halál *hősies vállalása mindkét részről*, hogy újra együtt legyenek (bejutás a fogva tartott nőilélekhez csellel, majd felfedezik őket és ítélkeznek róluk)

6) a bátor *kitartást, igazmondást* végül siker koronázza.

A történet szimbolikája nagy vonalakban a következőképp értelmezhető szellemtörténetileg, a szokások és a szellemi-társadalmi fejlődés területére vonatkozóan:

A) *Virágvasárnap*, Húsvét előtt egy héttel, azonos időben született és egymást mindennél jobban szerető *pogány* királyfit és *keresztény* szolgálóleányt *elválasztják* a földi körülmények, a külsőséges, „pogány" szokások, a vérségi kötelékeket, házassági szokásokat egyoldalúan érvényesíteni akaró atya-figura, aki még egy bonyolult, díszes síremléket is készít, hogy *elhitesse* fiával a kedvese halálát s így rangjához méltóbb feleséget találjon neki; a díszes, mechanikus trükkökre is képes *sírhely*, mely párhuzamos szimbólum az *emír tornyával* (és a Parzival csodavárával, a *Schastelmerveile*-jel), nem más, mint a régi, „luciferizálódott" bölcsesség[11] maradványa, a külsőséges tudás és technika metaforája, melyből már hiányzik az isteni-szellemi lényeg; nem elhanyagolható tudománytörténeti tény, hogy a természettudományos gondolkodásmód, amellett, hogy egyre inkább hajlamossá vált erre a nyugati emberiség haladottabb része, valóban a középkori „arabizált" tudományosságtól kapott egy sokrétű és eleinte még ezoterikus tartalmakat is átadó, ám egyre kizárólagosabban absztrakt-materialista-intellektuális-technikai ösztönzést (ez a megállapítás nem valamilyen előítéletből fakad, hanem a jelenség valóságos, benső szemléletéből).[12] A szükséges, de mára túlbonyolított s az embertől és természettől szélsőségesen elszakadt elméleti és műszaki tudományosságot és felhasználását tökéletesen szemlélteti a díszes koporsó, mellyel Blanceflor, a magasabb szellemiség „halálát" igyekeznek bizonyítani, s amelyből valóban hiányzik az az élet és szellem, melyhez az embernek mégiscsak el kellene jutnia, hogy *teljesebben, lényege szerint* megérthesse a világot és önmagát

B) a királyfi megtudja az igazságot anyjától: *„a sír üres"*, párja nem halt meg, hanem távoli országba került; hiába tehát a földi világ minden csábító, drága, jól mutató,

[11] A koporsóra a pár alakját faragták, a királyfi koronáján egy sötétben is fénylő drágakővel, ld. a „kő", amely a Fényhozó, Phosphorus-Lucifer koronájából kiesett a bukásakor, de megőrizte eredeti fényét, s a hagyomány szerint ebből lett a „Grál-kehely". Ez a „kő" nem más, mint a régi én-tudat, melyet Krisztus megváltott, s az éjszakában fénylő hajnalcsillag, a Vénusz szimbóluma, ld. Luk. 20,18, Efez. 2,20, 2.Pét. 1,19, 1.Pét. 2,4-6, Apok. 2,28., ld. még Rudolf STEINER: *A Kelet a Nyugat fényében,* Bp., 2001.; v.ö. az „éjféli nap" látása a régi beavatásokban (Apuleius, XI. 23, Herodotos, II. 44.), és a Bibliában (Ésa. 9,2, 42,7.,16, Máté, 4,16, az új „kőről" ld. Ján. Apok. 2,17). Érdekes lehet ezzel összefüggésben Cosmas Indikopleustes (510 k.) egyik közlése az Indiát uraló fehér hunokról: *„Ezek a népek nagy becsben tartják a smaragdkövet, és egy koronát díszítenek vele"* (Krisztianiké topographia, XI. 339, documentacatholicaomnia.eu); ez vonatkozhat egy „földi" koronára, de tükrözhet a fentiekhez hasonló iniciatikus ismereteket az uralkodó elitet illetően már zoroasztriánus fehér hunoknál (a smaragd zöld színű, s a zöld a Vénusz színe). V.ö. Barlám és Jozafát legendája, magyar kiadás, 1922, p. 6., a drágakő, amely gyógyít és bölcsességet ad (Vita Sanctorum, Iohannes Damascenus, Barlaam eremitae et Josaphat Indiae regis, 460-462. hasáb, documentacatholicaomnia.eu).

[12] *„Valóban az a titka a 19. század második felében kialakult természettudományos gondolkodás különös fejlődésének, hogy ennek az áramlatnak szinte valamennyi hordozója arab volt előző, meghatározó földi életében"*, R. Steiner: *Karmikus összefüggések szellemtudományos vizsgálata,* I., 8. előadás, magyar kiadás, 141. old., ld. még 10. ea (Összkiadás, 235, 236); ld. még európai népek reinkarnációs kapcsolatairól: GA 203, *Past Incarnations of the Peoples of Today*, rsarchive.org.

önműködő szenzációja, a „koporsó” hazugsága, mindez elégtelennek bizonyul magához az élethez, szeretethez, lelki értékekhez képest, s az igazság kiderül (v.ö. Márk, 16,6)

C) a királyfi elveszett párja *keresésére* indul és megtudja, hogy kereskedők eladták a bagdadi emírnek;[13] út az „üres koporsó” felismerésétől a „toronyig”: a *torony* a fej, a megmerevedett, materialista képzetalkotás, fogalmak szimbóluma, melyekben fel nem ismert szellemi élet, fény „raboskodik”, amelyet „aprópénzre váltunk”, „bebörtönzünk”, kényszerítünk, megrontunk; „Rózsa” királyfi különböző *nehézségek* sőt *életveszély árán* megtalálja párját s végül ismét *egymáséi lesznek* – ne feledjük: a külsőleg is *megszentelt házasság* kötelékében s a királyfit a *hazaszeretet* vezérli vissza, az övéi közé –, és elfoglalják méltó helyüket hazájukban, ahol elterjesztik a kereszténységet, és Magyarországon, illetve az eredetiben ezen felül Bulgáriában, Vergaltban (a Parzivalban szerepel egy Norgals országnév) és Görögországban (Kriechenland, Thessalie), azaz a Nyugat és a Kelet közötti spirituális-földrajzi térben, Közép- és Kelet-Európában. Az Európa jövőjét, továbbfejlődésének lehetőségét őrző Közép-Európa *genius loci*-ja „Floire és Blanceflor”, Rózsa és Liliom, akiknek lénye és egyesülése (*a közép-európai emberek benső egyesültsége*) Kelet és Nyugat, gondolat és tett, képzelet és gondolkodás, múlt és jövő, égi és földi világ, világszellem és emberlélek rég áhított találkozását fejezi ki.

A Floire és Blanceflor említ egy kelyhet is, mely aranyból készült,[14] és tekinthetjük Grál-szimbólumnak, noha furcsa összefüggésben jelenik meg: Blanceflorért, a nőilélekért adják cserébe a kereskedők, mintegy ellenértékként, melyet azután maga Floire is tétként ajánl fel a sakkjátékban. A kehely itt végülis csak helyettesítője, szimbóluma a nőiléleknek, és nem kap olyan középponti, szakrális szerepet, mint az Eschenbach-féle Parzivalban (bár ott sem csak kehelyként szerepel a Grál, hanem voltaképpen egy „kő”). A történet elmondja még, „alkímiai nyelven”, hogy a kelyhet Vulcanus isten készítette – aki nem Marssal, hanem inkább Hephaistosszal, a tűz ősi szellemével azonosítható –, aki a kelyhen ábrázolta a trójai háború történetét, azaz ismét csak a férfi- és nőilélek konfliktusteli egymásra találását, s megtudjuk, hogy Aeneas a kelyhet Trójából Lombardiába hozta.[15] A földrajzi-mitológiai nevek a szellemi-beavatási impulzusok kapcsolatára is utalnak.

Az angol fordítás szerint Blanceflort Nicaeában „adják el”, ami Nizza régi neve (II. és IV. fejezet), majd innen viszik Babilonba,[16] de az eredeti példányokban csak Babilon szerepel: ez a legegyszerűbb képben fejezi ki Európa szellemi életének egész sorsát, azt, hogy az igazi, ezoterikus megismerés az „arabizmus”, materializmus fogságába kerül a Nyugat közreműködésével. A „Grál”, mint *az emberi fejlődés velejét hordozó szellemi erők* tovább plántálódása, a kereszténységgel együtt Keletről került Európába (a hermetikus-görög miszté-

[13] Bagdadot Al-Manszur kalifa (754-785) alapította 763-ban, pompájáról híres fővárosa volt az Abbasszidáknak.
[14] DU MÉRIL, p. 19.: *coupe d'or,* Sommer, p. 53., 1575. sor; v.ö. a Grál-imagináció egyiptomi, gnosztikus-hermetikus gyökereiről Corpus Hermeticum, IV., 4., *The Cup or Monad,* trsl. G. R. S. MEAD (ném. *Hermes Trismegisti Einleitung in's höchste Wissen, Das siebente Buch: Der Becher oder Einheit genannt,* Alethophilo, 1786), és M. ELIADE: *Vallási hiedelmek és eszmék története*, III. 91., utalással J. C. Coyajee és a Kahane-szerzőpáros felvetéseire a Grállal és az iráni mitológia *khwarená*-jával, tűzszerű, logoszszerű isteni lényegével és a hermetikus hagyomány *kratér*-jával kapcsolatban.
[15] DU MÉRIL, p. 21.: *„Li rois Enéas l'emporta / De Troies, quant il s'en-ala; / Si la dona, en Lombardie, / A Lavine qui fu s'amie."* (Sommer, p. 53-55, Lombardia nélkül).
[16] V.ö. 18. jegyzet.

riumokat illetően, melyeket a görög filozófia képviselőivel együtt a kereszténnyé lett császárok keletre űztek, voltaképp *vissza*került), s ebből a megismerésből, a létező, de elfelejtett-elárult ősi titokból, melyet az első keresztények közül még sokan megértettek, Európának ismét merítenie kell a továbbfejlődéséhez. Valójában ennek van itt az ideje, csak még nem értjük s ragaszkodunk az egyre kevésbé működő, egyre üresebb, sőt önveszélyesebb megszokásokhoz. Nem arról van itt szó, hogy steril „széplelkekké" váljunk és csak „köldöknézéssel" foglalkozzunk (bár aki teheti, tegye, ezzel is tisztulhat a közös, szellemi „tér"), hanem a józan, gyakorlati szemlélethez meg kell szereznünk egy valódi, nem szentimentális, nem konfesszionalista, nem „farizeus", de bensőleg „átmelegített" szellemi realizmust, gyakorlatiasságot is.

Magyarország és Kelet-Közép-Európa

Magyarország, vagyis *Hongerie, Ungern* említése[17] ebben a korai Grál-keresésben történetileg nem egészen világos, bár a két forrásból is eredő közlésnek Nagy Károly anyja „magyar" származásáról, ill. Magyarország „örökléséről", lehetett valamilyen alapja. E kérdés eldöntéséhez, legalábbis megközelítéséhez „alá kell szállnunk" kissé a Keletről érkező ősi, főként iráni eredetű s a hunok révén „turanizálódott" lovasnépek meglehetősen bonyolult történetébe, „nép-alkímiájába", mely mintegy Kelet és Nyugat között, egy közép- vagy „mérleg-nyelve" szituációban bontakozott (még nem bontakozott) ki Európában. A 8-9. századi frank küldöttségek áthaladhattak térségünkön a Száva-Duna vonalában is a Szentföld és Bagdad felé,[18] és erre is utalhat országnevünk szereplése, de *Hongerie* ekkor még nem 'magyarként' létezett. Az avarok, akik 560 táján foglalják el a Kárpát-medencét, nem valószínű, hogy így nevezték országukat; valószínűbb, hogy a legendában említett *Vergalt* országnév vonatkozik inkább rájuk, hiszen eredeti nevük görögül *varchonita* volt, ami a *var*, *uar* és a *chion* (hun) népnevek összetétele, magyarul *várkony,*[19] s talán ez torzulhatott a frankoknál *Vergalt*-tá, a vark-, vergszótő utalhat erre. Az avarok több nyugati hadjáratot vezetnek, 562-ben például Galliában hadakoznak, 566-ban foglyul ejtik Sigibert frank királyt, s több ízben békét kötnek a frankokkal, általában fizetség fejében s akár dinasztikus kapcsolat is létrejöhetett közöttük, de inkább a bajorokkal szövetkeztek.[20] Nem valószínű tehát, hogy a Floire-történetben *Hongerie* az avarokra vagy a frankoknak az avarok feletti győzelmére utalna (796).

---

[17] Eredetiben az elején, ld. DU MÉRIL, p. 2., 23-28. sor, és SOMMER, p. 12, 334, 344. sor, ld. Mellékletek.

[18] Fredegár folytatója *Massiliá*-t, Marseille kikötőjét említi a frank-arab követjárás kapcsán (Pars IV., CXXXIV); az első keresztesek Nyugat-Magyarországot érintve mentek a Szentföldre.

[19] Gör. *Ουαρ* és *Χουννι,* Theophylactos Simocattes, VII. 8, p. 284, Menandrosnál *uarchonitae,* FHG, IV. 245, SZÁDECZKY-KARDOSS S.: Az avar történelem bizánci forrásai, 21.§., az avarok már 451 illetve 463 táján megjelennek Kelet-Európa történetében (örmény krónikákban valószínűleg *aparhack, aparhajk* néven, ld. Marquart: *Streifzüge,* 1903, p. 280, és Priscus; az „avarinoi" népnév meglepő módon szerepel már Ptolemaios 2. századi Geográfiájában, a Visztula forrásvidékén; itt jegyezzük meg, hogy Ptolemaiosnál szerepel két fontos népnevünk, a szavárd és a magyar, a Sarmatia Asiatica-t leíró V. 9, 16-17. részben, *Σουαρδηνοι, Ματηροι* alakban, a Don-Volga térségében, a hunok érkezése előtt 200-300 évvel, ld. Ptolemaei, Claudii, Geographia, ed. C.F.A. Nobbe, Lipcse, 1845); az avarhunok 558-ban a türk-perzsa támadások hatására kerültek nagyobb számban nyugatra; embertanilag főként europid típusúak voltak, vegyesen hosszú- és rövidfejűek, ld. ÉRY K., 1982, FÓTHI E.: *A Kárpát-medence avar korának összehasonlító embertani vizsgálata,* 1984, CSALLÁNY D.: *Az avar törzsszervezet,* 1965, és TÓTH TIBOR, Turán, 2009/1 (első megjelenés: 1965 és 1969, ld. virtus.hu, Z. Tóth Csaba rovata).

[20] Bajor Taszilóval, ld. FISCHER-FABIAN: *A német cézárok,* és Einhard, 8. jegyz., *Early Lives*, 22;. A szent galleni szerzetes így nevezi az avarokat: *„a hunok, ez a vas- és gyémántkemény fajta"* (ld. 8. jegyz., *Early Lives*… p. 92). Más krónikások, pl. Viterbói Gottfried, az avarokat néha szinoním értelemben említik az ungarokkal, az

A 630-670 közötti évtizedekben több hullámban a pannóniai avarokhoz költöznek a kelet-európai sztyeppékről jelentősebb *ogur* és más törzsek (kutrigurok, tarnák stb.) – leleteik és a történeti források egybehangzása nyomán őket nevezte „első honfoglalóknak" László Gyula régészprofesszor –, akiknek egyik, vagy fő hullámát az Attila-dinasztiával rokonságban álló onogur-bolgár Kuvrat kán egyik fia, Kuber vezette. Noha a *Hongerie, Ungarn, hungar-* név az ő onogur nevükre vezethető vissza,[21] úgy tűnik miattuk sem lehetett Pannónia *Hongerie*, mert az avarokkal való többszöri összetűzés után legalábbis egy részük Görögországba költözött,[22] más részük a bajorokhoz[23] (ld. még alább, az újabb bolgár bejövetelt). Megjegyezzük, hogy a *székelyek* úgy látszik ezekkel a Kuber-féle ogurokkal jöhettek a Kárpát-medencébe (a Kézai-krónika leírása, hogy a „hunok" a „700. évben" indulnak el a Kárpát-medence meghódítására, utalás a 7. századra, az első ogur honfoglalás időpontjára, hiszen az ázsiai hunok 400 körül foglalják el a Kárpát-medencét), majd a székelyek ittmaradtak – elvileg tovább használhatták a *hungar* nevet – s néphagyományukban az eltávozó és visszavárt Kubert nevezhették „Csaba királyfinak."[24] A frankok végül kihasználva az avarok belháborúit, 796-ban elfoglalják a legnagyobb „rhinget", a kerek földfallal erődített, több települést magába foglaló avargyűrűt, kagáni székhelyet – mely valószínűleg Győrnél volt, erre utal a név –, elhordják az avarok temérdek kincsét,[25] amely főként a bizánci békeadókból gyűlt össze, és

---

onogur-bolgárokkal, de később beleértették a magyarokat is (Pantheon, XVII. 524: *„Auares, qui & Hunni, sive Vngari"* – avarok, akik hunok, vagyis ungarok-onogurok, uo. 471, 510, 522).

[21] Tör. on oq ar = tíz nyíl, tíz törzs népe, szövetsége; más ogur törzsek pl. a kutrigurok és utrigurok, a 9- és 30-ogurok; szembenállásaikról ld. Menandros, Agathias, Procopius. Több forráshely egybehangzóan közli, hogy az ogur-bolgárok, onogurok első kelet-európai országa, Onogoria vagy Magna Bulgaria, a Meótisznál helyezkedett el (Nikephorus, 634, Theophanes, 671. évnél, és Anonymi Ravennatis; erre utal a Kézai-krónika), s úgy tűnik ezzel párhuzamosan létezett, és még a késő középkorban is fennállt az iszlám hitre tért Volgai Bolgárország, ahol Julianus barát még talált magyarul beszélő néptöredéket (területüket nevezte „Magna Hungariának"; a Káma mellékéről ismertek 8-9. századi magyar típusú, szablyás temetkezések). Bár a sztyeppei, nagyállattartó életmód alapvetően jellemző rájuk, az onogur-bolgárok, az avarokhoz, magyarokhoz, hunokhoz hasonlóan, nem voltak teljesen nomádok, iparosmunkákhoz jól értő mesterembereik (kovácsok, bognárok, ácsok, ötvösök stb.) vagy kereskedőik éppúgy voltak, mint faházas, szekeres, sátras táborvárosaik mellett épített váraik, erődvárosaik Közép-Ázsiában, Kelet-Európában és az Al-Dunánál (ld. Constantinos Porphyrogennetos: *De administrando imperio*, 37. A besenyők népéről, D. DIMITROV: *Early Medieval history of the Proto-Bulgarians,* 1987, kroraina.com, O. PRITSAK: *Die Altbulgarische Fürstenliste,* 1955, J. B. BURY: *History of the Later Roman Empire, I-II;* v.ö. szerzőtől A Kaukázus-vidék „Magyar" neveiről, in *Magyar őstörténeti tanulmányok*, 2010).

[22] Anonymus 45., *Zuard* vezér és népe, a *Sobamoger*-ok Görögországba költöztek; itt összekeveredett a szovárdok/szabirok és az ogurok kiválásának, elköltözésének régi emléke, ld. még Miracula S. Demetrii, ld. BÁLINT Csanád: *Kelet, a korai avarok és Bizánc kacsolatai,* 1995., és a Notitia Episcopatuum adata a Neopatras metropolitához tartozó *Cutziagri* (kutrigur? ld. 21. jegyz.) püspökségről, A. Miraeus, Amsterdam, 1613., Libri V., p. 114., v.ö. Bonfini: *„hunok, akiket aztán ungaroknak neveztek, visszatértek Pannóniába, a 744. évben"* (A magyar történelem tizedei, 1995, I. tized, 9. könyv), ami az ogurok 7. századi bejövetelére utalhat; említi a bolgárokat is, de anélkül, hogy az ungar/onogur és a bolgár nevet összekapcsolná (*„a Pannóniák megtámadására merészkedő bolgárokat Lajos* [Jámbor, 781-814] *...visszariasztotta,"* I. tized, 10. könyv, p. 30).

[23] Fredegarii Scholastici *Chronicum*, LXXII, De Hunis in Bajoaria, AD 631 k., ld. Append. II.

[24] A 'Csaba' eredetileg nem személynév, hanem az iráni, majd török *csoban*, azaz *ispán* méltóságnévből eredt, ld. kínai forrásokban *ch'u-pan*, O. MAENCHEN-HELFEN: *The World of the Huns,* 1973, p. 396, 402-403, s egy kaukázusi albán fejedelem nevében: *Grigor Sup'an,* M. Dasxuranci: *History of the Caucasian Albanians*, London, 1961, p. 219. Korábban szláv eredetűnek tartották, mert a szlávok is átvették *zsupán* alakban. Ld. még a székelyek és a bolgárok anyai, MtDNS genetikai közelségét, Magyar Tudomány, 2008/10., p. 1209., ld. még *eszegel, eszkil* törzs és település a Volgai Bulgáriában, a Közép-Uraltól nyugatra, a moszlim források és a Dzsagfar Tarihi (ld. 33. jegyz.) szerint; Györffy György az eszegel névben a székelyeket, keleti maradékaikat feltételezte (A magyarság keleti elemei, 1990).

[25] FEHÉR M. Jenő óta (*Az avar kincsek nyomában*, 1972), néhányan úgy vélik, hogy a kincsek között volt a magyar Szent Korona, ld. szerzőtől Országépítő, 2002/1., 32., Bonfini i.m., Einhard, 8. jegyz., *Early Lives*, 106.

ezt követően a kagán és népe áttér a keresztény hitre Aachenben. Az avarok ekkortól főleg Nyugat-Magyarországon éltek.

Az avar uralom hanyatlása után, 803-814 között az alföldi, délvidéki, erdélyi részeket ismét elfoglalják a *bolgárok*, akik ezt követően *ungri, ugri* néven többször felbukkannak a nyugati évkönyvekben is (862-től), illetve nehéz eldönteni, hogy vajjon rájuk vagy már az etelközi, kijevi magyarságra és csatlakozott keleti ogur törzseinkre vonatkoznak a leírások. Tény, hogy a 895-ben megjelent magyarság külföldi nép- és országneve a *„hungar-"* lett, noha Anonymus megjegyzi, sőt Árpád fejedelem szájába adja a kijelentést, hogy a *szkíta* magyarok a „bolgárok dölyféből", gúnynévként kapták a *hungarus* nevet.[26] Anonymus közlése az eredeti ősiráni, majd uráli (Szintasta-Andronovó régészeti kultúra),[27] és szkíta-szarmata magyarság és a csatlakozott törzsek bizonyos különbségére vonatkozhat, mely utóbbiak között lehetett egy számottevőbb onogur-hun („turáni") néprész, akik ebbe a névadásba belejátszhattak, s akik az avarokkal, az „első honfoglalásból" itt maradt székelyekkel, illetve a korábbi bolgárok maradékával együtt a „hun-rokonságot" közvetíthették. A Floire-történetben azonban a bolgárok és országuk saját néven, *Bougrie, Bougerie, Boumgerige* alakban szerepelnek, valószínűleg azért, mert a 9. században Bulgária és a nyugati klérus egy történelmi pillanatra közel kerültek egymáshoz. Ugyanis Borisz kán (852-889) szeretett volna önálló keresztény egyházat 866-ban, de nem az ellenséges Bizánchoz, hanem I. Miklós pápához fordult ezügyben. Miklós pápa válaszolt[28] és jöttek is a hittérítők, de a további kapcsolatok megszakadtak a pápa halála miatt (867. nov. 13) s Bulgária egyháza végül Konstantinápoly érdekkörébe került.[29]

Nem kizárt tehát, hogy *Hongerie* említése a Floire et Blanceflor-ban valóban Magyarországra vonatkozik, s egy próféciát jelenthet a *jövőre* nézve, ezt valószínűsíthetik a történet

---

[26] *A magyarok cselekedetei*, Anonymus 13, 14, 39., Osiris kiadó, 1999; mégis Magyarország lett *Hungaria.* A Kézai-krónika óta (1285 k.), mely főként székely szájhagyományok és külföldi krónikák nyomán ír az ún. „hun-történetről", az utókor a magyar őstörténetet hun-török/turáni irányba hajlította, noha esetünkben inkább *ogur-*, *onogur*-történetről kellene beszélni; az indoeurópai-uráli/„árja" *magyar* őstörténetünk feltárása felé a finnugor nyelvtudomány és a régészet tette meg az első lépéseket, igaz, hogy hibásan következtetve egyszersmind az uráli népekkel, hantikkal, manysikkal közös eredetünkre, amit a genetikai kutatások legutóbb cáfoltak; a hantikat, manysikat a tudomány „ugoroknak" is nevezi, mely nevet az oroszok ragasztották rájuk az Uráltól nyugatra lévő Jug-folyó s innen Jugria terület alapján; nem kizárt, hogy ez a név is az oguroktól, volgai bolgároktól származik; ld. szerzőtől *MŐT,* 2010, *Restitutio,* 2011.; a görög-keresztények vélhetően az onogur-hun csatlakozók, a „turániak" között lehettek, akik korábban a fekete-tengeri görög városok közelében éltek, ld. a 9. századi honfoglalók sírjaiban talált bizánci kereszteket, bár ezek egy része utalhat honfoglalás utáni megtérésekre is. Úgy vélem, hogy a hunok, ogurok általi „turanizálódásból" a kereszténység vezette vissza a magyarságot eredeti „árja" kultúrmissziójához.

[27] A bronzkori, dél-uráli Szintasta-kultúra temetkezéseinek jelentős részében találhatók részleges lovastemetkezések és az elhunytak fejjel nyugatra történő sírba helyezése, melyek fontos etnikum-jelzők és a honfoglaló magyarságnál is alapvetően jellemzők, míg a hunok, ogurok legtöbbször fejjel észak felé helyezték halottaikat a sírba, s a részleges lovastemetkezés sem jellemző rájuk, ld. 21. jegyzet, DIMITROV, és 32. jegyzet, KORYAKOVA-EPIMAKHOV, p. 81.; a Szintasta-kultúrára jellemző leleteket, cserépedényeket megtalálták a Minuszinszk-medencében, az Altáj-hegységnél fekvő Andronovo falu közelében is, innen nevezték el a kultúrát kezdetben „andronovóinak", amely a későbbi kutatások szerint több hasonló kultúrára tagolódott (v.ö. TÓTH T., 19. jegyz.).

[28] *Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum,* SS Nicholaus I. Magnus, Epistolae et Decreta (documenta catholicaomnia.eu), ld. még Horace K. Mann: *The Lives of the Popes,* London, 1925, vol. III., p. 114. A frank uralkodók és Róma kapcsolata Nagy Károly „római császárrá" koronázásával (801) fűződött szorosabbra; a Bizánccal való tekintélyi és dogmatikus nézeteltérések később a keleti és nyugati egyház szétválásához vezettek (skizma: 1054).

[29] Az onogur-bolgár fejedelem, Kuvrat is megkeresztelkedett 619 körül, Heraklius császár lett a keresztapja, ld. Nikephorus, Theophanes; ezek a korai áttérések általában nem voltak tartósak és széleskörűek.

spirituális mélységei. Érdekes, hogy később valóban felmerült a „Grállal", vagyis a rózsakeresztes, ezoterikus kereszténységgel kapcsolatban Rákóczi fejedelmünk egyik fiának neve, akit olykor a rejtélyes Saint-Germain gróffal is azonosítanak; maga Rákóczi a kastélyának *Sub Rosa* termében tartotta bizalmas tanácskozásait (meglehet, ez csupán a titkosságra utal), s a rózsa a pecsétjén is szerepelt. De ne feledjük keletről hozott népmesekincsünket sem, amelynek iráni, „sárkányölő", beavatási elemei szintén az alkímiai „leányszabadítás", a Grál-történet autentikus előképeinek tekinthetők.[30] Továbbá, mint már a nagyszentmiklósi avar-onogur kincs kaukázusi párhuzamait részletesebben bemutató tanulmányomban rámutattam,[31] meglepő módon gyakori a magyar népművészetben ugyanaz a szíves-leveles-életfás szimbólum, amely különböző alkímiai művekben mint szívből kinövő nap és hold, vagy háromszögből kinövő rózsa és liliom alakjában jelenik meg;[32] ez utalhat ősvallási tartalomra és/vagy egy kisázsiai (szabir-szovárd?) etnokulturális kapcsolatra. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az ősmagyarok „alkímisták" voltak, de akár ősvallási szinten, akár későbbi kapcsolataik révén ismerhették a szeretet mélyebb, misztériumi jelentőségét.[33] A híres 15. századi bencés szerzetes és alkímista, Basilius Valentinus is szülőhazájaként jelölte meg Magyarországot: „*Ungarn mein Vaterland und meine Mutter beschleust die ganze Welt,"*[34] ami vagy életrajzi közlés, vagy pedig a Magyarországra vonatkozó régi jóslat tovább adása lehet. Az Eschenbach-féle Parzivalban is szerepelnek Magyarországgal szomszédos helynevek, Stíria, Szlo-

[30] Ld. szerzőtől *„Állj meg ház! Urad jön!" – meséink és a szoláris hagyomány* (1985), Liget, 1991/4.

[31] Országépítő, 1998/2, 3., orszagepito.hu; a Nagyszentmiklósi kincshez hasonló alkotást vagy a rajta lévő emberábrázolásokat a honfoglaló magyarságnál ezidáig nem találtak, az avaroknál, bolgároknál viszont igen.

[32] Nálunk többnyire virágok, növényi levelek helyettesítik az égitesteket, ld. *A honfoglaló magyarság,* MNM, 1996, Malonyai D.: *A magyar nép művészete*; ld. a Rózsa-történet végén: mézeskalács-ütőforma, Karatnavolál, Háromszék m., 1876, Magyar Néprajzi Lexikon (ld. a szív-motívum, leveles csüngők első megjelenése i.e. 2. évezred elején, KORYAKOVA-EPIMAKHOV: *The Urals and Western Siberia in the Bronze and Iron Age,* 2007, az andronovói Abasevo- és Alakul-kultúrákról, p. 61, 129, 137).

[33] Fenti összefüggés az ősmagyarság és a szeretet misztériuma között meglepőnek tűnhet, hiszen eddig a történelem jórészt csak a hadi vállalkozásaink alapján alkotott ítéletet rólunk; ez azonban nyilvánvalóan egyoldalú ítélet, s túloznak azok, akik *csak* ezt a „kalandor" vagy „garázda" bélyeget sütik a régi magyarságra, akár negatív, akár pozitív értelemben, a saját rokon- vagy ellenszenveik nyomán. Ha nem lett volna fejlett harci kultúránk, nem maradhattunk volna fenn a steppei körülmények között, de emellett az akkori lelkiségünknek (is) alapvető része volt az önfegyelem, tisztesség s a tisztelet minden iránt, égen és földön; ld. még 21. jegyz. az életmódról. Érdekes adalék etekintetben a volgai Bulgária és a sztyeppe történetéről orosz fordításban fennmaradt, s a bolgár-török nyelvű eredeti szöveg hiányában vitatott hitelességű ún. *Djagfar Tarihy*, a 17. században összeállított s 13-16. századi kéziratokból álló gyűjtemény, melyben többször szerepel, hogy a „madzsar" név önfeláldozót jelent: *„…a madzsarok azt mondják: 'A jó emberek mindig önzetlenek másokkal, innen ered a nevük, 'madzsar', azaz önfeláldozó"* (F. Nurutdinov, 1994, oroszul, interneten angolul, ld. A. Lvova, a szentpétervári Ermitázs múzeum történészének tanulmányai oroszul, zlatalvova.narod.ru), ld. szerzőtől *Dzsagfar történetei a Volgai Bulgáriáról*, válogatás és előszó, megjelenés alatt. Maga a *'szeret'* szavunk, mely a *szer* igei alapszó *-et* névszóképzős származéka, nyelvünk alaprétegéhez tartozik, nem származtatható sem a finnugor, sem a török, iráni vagy örmény nyelvekből a Történeti Etimológiai Szótár, a TESz szerint, III. köt., 736; 'szeret' szavunk a proto-anatóliai, proto-árja ősnyelvekkel azonos forrásból eredhet, v.ö. 46. jegyzet, 'isten' szavunkról; a 'magyar' népnév is iráni gyökerűnek látszik, ld. védikus *madhya*, avesztai *maidhya, maidhyo* = közép, tehát *magyar* = a közép, a mag népe, a.m. a szív népe ('közép, mag, szív' szavainkat „ugor korinak" tartja a szovjet kori TESz, de valójában nem eldöntött, hogy mi az ősiráni vagy proto-anatóliai, n.b. ősmagyar átvétel az uráli népeknél).

[34] Fratris Basilii Valentini: *Von dem grossen Stein der uhralten Weisen*, in *Chymische Schriften,* Hamburg, 1717., a szerző a hagyomány szerint az erfurti Szt. Péter bencés kolostor kanonokja volt; ld. 32. jegyzethez a *Zwölff Schlüssel* (Twelve Keys, sacred-magick.com) 1, 5, 11, 12. kulcsok képein a szívből kinövő nap és hold vagy virág. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy Basil Valentin magyar népművészeti motívumokat használt fel, inkább azt, hogy az óiráni törzsek, köztük ősmagyarok, ősszabirok az északra vándorlásukkor (bronzkor) magukkal hozták azokat a vallási-beavatási szimbólumokat, melyek más úton, az alkímiában is fennmaradtak.

vénia helységei, Parzival „nagyapjával" kapcsolatban.[35] Itt jegyezzük meg, hogy a Minnesänger-ciklusban föltűnik egy *„Klingesor von Ungerlant"* nevű énekmondó,[36] ez azonban valamilyen tévedésen alapulhat, mivel a Parzival Klingsora jól azonosítható a Dél-Itáliában, Szicíliában élt figurákkal, Virgilius varázslóval,[37] vagy capuai Landulffal (lehet, hogy a távolabbi, német nyelvi környezetben összekeverték a dél-szicíliai *Mazara* várost és a *Val di Mazará*-t Magyarországgal?). A közép-kelet-európai országnevek a Floire-románcban végső soron arra utalhatnak, hogy a 6-9. században újonnan érkezett keleti lovas népek friss ereje, a szívvel, lelkesedéssel teli lelki alkatuk fontos szerepet játszhat a térség szellemi-szociális fejlődésében, a Nyugat és a Kelet, Róma és Bizánc szellemi és hatalmi befolyása *között* kialakítva egy önálló, harmonizáló civilizációt.

A régi és az új beavatási út

Ezzel a vázlatos elemzéssel, mai szokás szerint széttagoltuk, „szeparáltuk" ugyan az egységes történetet, de bízunk benne, hogy egyúttal felhívtuk a figyelmet arra, hogy e történetben jóval több rejlik, mint első pillantásra gondolnánk. Mert a Floire és Blanceflor nem csak egy irodalmi mű s nem csak egy földi emberpár története.[38] A történetet azért és úgy alkották meg egykor, hogy Európában a *szeretet* és a lelki-szellemi *igazságkeresés* bensőséges vágyát, erőit felébresszék, ébren tartsák vele, s így az emberi lelkeket a valódi megismeréshez, a valódi lelki kiteljesedéshez, a „Grálhoz" vezessék. Azok a bölcsek lehettek a szerzői, akik még bete-

[35] E. Martin, IX. 498-499: *Rohas, Cilli, Gandin* = Rogatec/Savanyúkút, Celje, Hajdin, Pettau/Ptujtól délre.
[36] Ld. Manesse-kódex, digi.ub.uni-heidelberg.de, cpg848/0434; egy nomád lovas is látható a 448. oldalon.
[37] Ld. Sfurtuna, az elátkozott leány, szicíliai népmesék, 1965.
[38] Valójában *minden* földi emberpár „égi" története, mely a hűség példájával áthatottan felmutatja a lelki és testi szerelem felszabadító erejét és egyensúlyát, v.ö. DU MÉRIL, p. 11, 225, 229. sor: *„Livres lisoient paienors,/ Ou ooient parler d'amors;/ En cou forment se delitoient,/ Es euvres d'amor qu'il trovoient./ Cil livres les fist moult haster;/ Dona lor sens d'aus entramer/ Que d'amor que de norreture/ Qui lor avoit esté a cure./ Ensamble lisent et aprendent;/ A la joie d'amor entendent:/ Quant il repairent de l'escole,/ Li uns baise l'autre et acole"*, és SOMMER, 712-720. sor: *„nû begunden sie lesen/ diu buoch von minnen allezan./ dâ funden sie geschriben an/ von minnen vil manegen list,/ der uns an den buochen ist/ von wîsen pfaffen verliben./ dâ bî funden sie geschriben/ wie manegem der nâch minnen ranc/ missegie und ouch gelanc"* –'pogány' könyveket olvastak egy másfajta szerelemről, mint az általuk korábban ismert szeretet volt; a szerelmi érzés megismerése és a felnőttkor küszöbére érkező fiatalok talán Ovidius művét, az *Ars amatoriá*-t olvasták, amely népszerű volt a középkorban. A szerelem könyvből való tanulása, „finomítása" még egyszer felbukkan a történetben, ld. DU MÉRIL, p. 93, 2278. sor: *„Sire, merci! Toute nuit a liut en son livre,/ Que a joie péussiez vivre",* „Kegyelem, uram! Egész éjjel olvasta a könyvét [Sommernél *zsoltár*], hogy te örömben élhess", SOMMER, p. 204, 6222-6230. sor: *„'alle naht unz ez taget/ liset sî an ir salter,/ daz iuch got an iuwer alter"*, v.ö. Natasa ROMANOVA (UCLA): *Nature and Education in „Idyllic" Romance,* SOAS Literary Review AHRB Centre Special Issue, Autumn 2004. Ld. még más, ó- és középkori, beavatási mélységű mítoszok, legendák, mint a *Nárcisz és Psziché, Daphnis és Chloe*, *Aucasin és Nicolette*, *Heloise és Abelard*. V.ö. Barlám és Jozafát legendája, magyar kiadás, 3. old.: *„Valaki azért meg nem kóstolandja azoknak édösségit, melyek vannak, nem tanúlhatja meg azoknak bizonságit, melyek nincsenek."* (latin kiadás 448-449. hasáb, *„Excordes"* kezdettel, ld. 11. jegyz). A 325. évi niceai zsinat 3. kánonja azt is kimondta, hogy papi személy házában nem lakhat nő a rokonain kívül (Norman P. Tanner, Concilia Oecumenica Omnia Acta, AD 325-1965, documentacatholica omnia. eu). E zsinaton be kellett tiltani a szerzetesek önkasztrációját, mely jelenség az evangéliumok szó szerinti értelmezéséből fakadt, ld. Máté, 19,12. Jézus azonban a szeretetben élő egyesítő erő *szellemi* forrásáról, keresésének szükségességéről beszélt, és az ember szabad választására bízta, hogy házasodik vagy sem, ld. még Ján., 1,13., és 1. Kor. 6,18., 11,2., v.ö. a még misztériumi tudással áthatott keresztény dokumentumok: Tamás evangéliuma 22., 114. (in *Jézus rejtett szavai,* 1990), és Fülöp evangéluma 119. (in *Csodás evangéliumok* sorozat, 1998). Ugyanakkor a Grál nem valamilyen földi „vérvonalat" jelent, mely Jézustól és Mária Magdolnától „származna", ezek már nem egészen tisztességes fikciók, melyeknek a hatáskeltés, manipulálás a célja, ld. szerző a „Da Vinci-kód"-ról, Országépítő, 2005/4., 34.

kintettek a szellemi világba, ismerték az antik misztériumokat, a beavatási utat,[39] melynek a Floire-történethez hasonló nyomait megtaláljuk a görög misztériumokban, ahol az alvilágba elrabolt nőilelket keresi és kiszabadítja a férfilélek, vagy Egyiptomban, ahol Ízisz, a nőilélek, keresi az alvilágban párját, Ozíriszt,[40] de az ószövetségi hagyomány ugyancsak használja a vőlegény és menyasszony egymásra találásának szakrális-metaforikus képeit.[41] Az ókori misztériumvallásokban a beavatás egy valós külső-belső lehetőség volt arra, hogy az előzetesen felkészített emberi lelket biztonságos módon a szellemi világ, azaz a lélek forrásának megismeréséhez, élményéhez vezessék, egy belső kiteljesedéshez, melyet a külső tényekre vonatkozó, pusztán fogalmi tudás, ismeret önmagában sohasem képes nyújtani. Ugyanakkor ezek a bölcsek már megértették az új, keresztény misztériumot, a világtörténelmi titkot, hogy Krisztus megtestesülésével és feltámadásával elérkezett a régi misztériumok beteljesülése.[42] Ma már a külső eszközökkel végzett beavatás nem lehetséges, de az embernek ma is szüksége van a világ és önmaga szellemi forrásának megismerésére, egy „beavatásra", amit megfelelő, egészséges megismerésekkel, a figyelem összpontosítása, kézbentartása és más lelki-szellemi gyakorlatok segítségével elérhet, miképpen már rég elhangzott: *„aki nélküled teremtett téged, nem üdvözíthet nélküled"* (Szt. Ágoston: Vallomások). Azaz nem elég hallani a szellemiségről vagy gondolkodás nélkül elfogadni a külső tekintélyek szavait, akik olykor alaptalan és időszerűtlen módon félelmeket akarnak ébreszteni ezzel az úttal kapcsolatban, hanem szabad felnőtté válásunk mellett gyakorlattá kell tenni önmagunk szellemi-morális fejlesztését a *mai* képességeinknek megfelelően. Ezáltal egy harmonikusabb, élet- és emberbarát szellemi kultúra jöhet létre s az „emír tornyába zárt" európai és világcivilizáció megkaphatja azt az impulzust, ami régóta hiányzik számára, s ami a középponti impulzust jelenti, melyhez képest az ellenhatások csak járulékosak, tűnjenek mégoly elterjedteknek a felszínen. Ennek a szellemi útnak a megértése áll feladatként a modern ember előtt, *ez* újkori fejlődésünk hiányzó láncszeme, hogy felismerjük: átmenetileg – bár teljes szívvel – a fizikai világban élünk, de lelki-szellemi lényünk *nem innen ered;* a *magasabb* képességeinkkel alkothatunk fogalmat az érzékleti-tapasztalati világról is, mely maga sem pusztán „fizikai". Ez a felismerés és az ebből eredő következtetések segíthetnek kialakítani az ember helyes ön- és világértékelését, az embertársakkal és minden élővel kapcsolatos testvéri érzületet.

Ki kell hangsúlyozni, hogy Rózsa és Liliom története nem pusztán valamely tételes vallás tanairól szól s nem is kívánja semelyiket „cáfolni", hanem a minden ember számára eleven jelentést hordozó ősmisztérium, a teljes, égi-földi szeretet felmutatása, melyet bármilyen vallású, világnézetű ember, akár „pogány", akár keresztény, megérthet, befogadhat. Egy „lényegi vallás" fedezhető fel ebben a legendában, amely utal arra a kereszténység által megkezdett fejlődésre, hogy az emberiségnek szüksége lesz a „faji", felekezeti különbségektől, korlátoktól felszabadult *belső útra,* mely – anélkül, hogy mesterségesen, hatalmi szóval el akarná törölni a különbségeket – mintegy egyesíti az összes korábbi vallás alapvető

[39] A három napig tartó beavatásról, burkolt formában ld. 1.Móz. 22,4, 40,13, 2. Móz. 19,11, 2. Kir. 20,5, Ozeás, 6,2, Krisztus feltámadásával kapcsolatban ld. Máté, 16,21. és Lázár feltámasztása, Ján. 11.

[40] Orpheus és Eurydike; a SOMMER-féle forráskiadásban felbukkan az *Orphanus* név, p. 68, 2029. sor. és *Egiptenlande,* SOMMER, p. 96.

[41] Zsolt., 19,6, Ésa., 61,10, 62,5, Jerem., 33,11, Ének., 2,1.

[42] Ján. Jel. 22,17., Máté 22,8,14; a Sommer-féle kiadásban gyakori a Grál angyalának tekintett Mihály arkangyal neve: p. 3, *'michel wistoum'* Mihály-bölcsesség, -tudomány, és p. 53, 148, 201, 202, 205, 255, 258; v.ö. *Parzival* V. fejezetben a főhős Mihály-napkor jut el a Grál-várba; ld. még R. STEINER: *A Michael-misztérium.*

értékeit, végső soron az egész emberi nemet.[43] A tévedések, időszakos visszaesések, sőt társadalmi és világkatasztrófák közepette, melyek lényegében a dolgok nem-értéséből, a *teljes* emberismeret el-nem-fogadásából, önző célok követéséből fakadnak, kell, hogy legyen alternatívája a mindig újra és szükségképp káosz felé menő civilizációnak a „földit" és „égit" mindig újra harmonizáló megismerésben. Ezt a harmonizáló utat nevezték a középkorban „rózsakeresztes" bölcsességnek,[44] amely a jövő új, megismerő vallásának csírájaként arra volt hivatott, hogy visszaadja, aktivizálja az ember eredendő erőit, felemelve az elvonttá váló materialista gondolkodás „keresztjétől" a képi-eleven gondolkodáshoz.[45] Ennek a „megváltó", beteljesítő áramlatnak első híradásai közé tartozik a Floire és Blanceflor története, még mielőtt a 869. évi konstantinápolyi zsinat XI. kánonjának[46] vagy Averroes „kettős igazságának"[47] gondolati csírái megfogantak volna Európában, melyek a tudás és a hit oldaláról egyaránt elvágták az embert a magasabb megismeréstől, „befalazták" egy súlyos tévedésbe. Nem elég a régit vagy az újat bálványozni, hagyománytisztelet vagy modernség címén,

---

[43] V.ö. Máté, 12,48., 16,17., Ján. 1,13., 1.Kor. 15,50, Kol. 3,10-11, Jakab 2,12.

[44] A rózsakeresztes-alkímista megismerés egy „spirituális természettudomány" volt, melynek titka, hogy ebben még észlelték, mélyebben átélték a külső, fizikai-testi folyamatok lelki-szellemi oldalát, és ezeket a szervesen összefüggő „égi-földi" folyamatokat még le tudták írni szimbolikus, szakrális-geometrikus képekben; ez a régi megismerési és ábrázolásmód egészen a 19. század elejéig itt-ott még felbukkant, majd végleg eltűnt; ld. *Geheime Figuren der Rosenkreutzer*, 1785, Johann Valentin ANDREAE: *Chymische Hochzeit, Fama Fraternitatis, Confessio Fraternitatis,* vagy GOETHE töredékes költeménye, a *Rejtelmek*, és meséje, *A Zöld kígyó és a Szép Liliom.* A szellemi megismerés tudománya *új*, fogalmi és képi formában, sokoldalú, gyümölcsöző módon „támadt fel" a 19-20. század fordulója táján, az osztrák születésű Dr. Rudolf STEINER (1861-1925) *antropozófiája* révén, felvéve Goethe egyes ismeretelméleti megközelítéseinek fonalát (ld. Waldorf-pedagógia, biodinamikus mezőgazdaság, társadalmi hármas tagozódás, *Dreigliederung*, Keresztény Közösség, *Christengemeinschaft* vallási-megújulási mozgalom).

[45] *„Kitárom, amik e világ alapítása óta rejtve vannak"* (Máté, 13,35).

[46] *„Az embernek vagy asszonynak csak egyetlen értelmes, gondolkodó lelke van"* (*Decrees of the Ecumenical Councils*, ed. Norman P. Tanner, Concilia Oecumenica Omnia Acta, AD 325-1965, documentacatholica omnia. eu). E dekrétum eredete ismeretlen, a zsinaton nem is tárgyalták, csak egyszerűen elfogadták (T. Boardman: *The Enigma of Canon XI,* New View, 2008/1), majd az 1311. évi vienne-i zsinat megismételte az egy-lélek teóriát, hozzátéve, hogy a lélek a testből ered, azzal egylényegű (!). Nehéz igazolni azt a heves, és végső soron a szellem elleni gyűlöletet, amellyel a rejtélyes szerzők fogalmaztak, mivel a fő ellenfél, Photius, nem itt, hanem hat másik kánonban szerepel, és az ó- és újszövetségi szentírás az eredeti nyelveken világosan leírja az ember testi-lelki-szellemi lényének hármas tagoltságát, s azt, hogy a szellem magasabb lényegű (héb. *nefesh* = élő lélek*, ruach* = isten lehellete, szellem*,* és a *neshamah,* amelyet nem fordítanak, 1.Móz. 2,7, 7,22, gör. *pneuma*, lat. *spiritus* = szellem, gör. *psziché,* lat. *anima* = lélek, szív, Pál apostolnál: gör. *szóma pneumatikon* = szellemi test, *szóma pszichikon* = lelki test, 1.Kor. 15,40-54, 2.Kor. 6,6, Ap. Csel. 2,4, 1.Kor. 2,10-12, 6,17, 14,15, 1.Thessz. 5,19,23, 2.Timóth. 1,14, Zsid. 4,12, továbbá Ján. 3,8, 4,23-24, 6,63, 7,38-39, 14,26, 1.Ján. 5,6, Máté, 22, 37-40; a szellemet régen férfi-, a lelket női jellegűnek tekintették). A magyar nyelvű bibliák mindenütt *lelket* fordítanak, ami irodalmilag valóban szebb, de nem követi híven az eredetit. Meg kell jegyezni, hogy a „pogány" magyarság is ismerte az ember lelki-szellemi tagozódását: az istenképmás neve *íz*, vagy szabadlélek, árnyéklélek volt, míg a múlandó részünk a *lélek*, mely a lélekzethez, a testhez kapcsolódik (Diószegi V.: A „pogány" magyarok hitvilága, 1983, 28; az *íz* = szellem etimológiájához ld. *'isten'* szavunkat, mely meglepően hasonlít a hatti *estan* = napistennő*,* hettita *istanu* = napisten, és avesztai óiráni *yazatan* = isten főnevekhez, v.ö. Gary BECKMAN: *„My Sun-God",* Melammu Symposia, III., Ravenna, 2002, 3. lábj., és Rédei Károly: *'Isten' szavunk eredete,* Magyar Nyelv, 1999/1). Mondhatnánk még, hogy több mint ezer évvel ezelőtti „határozatok" nem gyakorolhatnak túl nagy hatást az emberi fejlődésre, és a szellemet sem lehet csak úgy „eltörölni", ám a XI. kánon elérte célját, gondolkodásunk mélyen az anyagba merült, s a mai közfelfogás már a lelket sem tartja önálló valóságnak.

[47] Averroes, eredeti nevén *Ibn Rosd* (1126-1198), Arisztotelész filozófiájának kommentátora volt, de más tudományokban is jeleskedett; bevezette a „veritas duplex", a kettős igazság elvét a középkori filozófiába, miszerint a tudás és a hit különböző dolgok, s amit tudni lehet, az megismerhető, amit pedig nem, azt csak hinni lehet. A skolasztikusok sokat birkóztak ezzel a dialektikával, de azóta sem sikerült leküzdeni (v.ö. Bolberitz-Gál: *Aquinói Szent Tamás filozófiája,* 1987, Isten megismeréséről, pp. 401, 554, 573, az egy vagy több lélekről, 384-386, két, egymás utáni fejezetben vívódva a kérdéssel).

hanem bátran és jóakarattal előre kell lépnünk a külső és belső világunk *és* a szellemi világ *mai*, *élő* összefüggéseinek újramegismeréséhez, „mindent vizsgálni, s ami jó, azt megtartani".

Ahogyan a történet vége felé, az ítélkezés jeleneténél is elhangzik, mind egy pogány úr, mind pedig egy püspök szájából: jobb lenne őszintén meghallgatni, befogadni Rózsa és Liliom, az *örök szeretet* történetét, mintsem elhamarkodottan ítélkezni felettük – valamely „létező" hit és tudás, földi hatalom és önzés megkövült elvei nevében.

„Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is." (Máté, 6,21)

Fontosabb hivatkozások:

Floir et Blanceflor, ed. E. Du Méril, Paris, 1846. (books.google.hu)

Konrad Fleck: *Flore und Blanscheflur*, E. Sommer, 1854. (illusztrált: digi.ub.uni-heidelberg.de., cpg362, és Sommer1846)

The Sweet and Touching Tale of Fleur and Blanchefleur – A Mediæval Legend Translated from the French by Mrs. Leighton, London, 1922 (archive.org/details/sweettouchingtal00leig)

Walter Johannes STEIN: *Weltgeschichte im Lichte des Heiligen Gral, Das Neunte Jahrhundert*, Stuttgart, 1928.

Corpus Hermeticum, trsl. G. R. S. MEAD (németül: *Hermes Trismegisti Einleitung in's höchste Wissen,* Alethophilo, 1786, és 1855, *Das siebente Buch: Der Becher oder Einheit genannt*)

Geheime Figuren der Rosenkreutzer, I-III, Altona, 1785-1788

Fratris Basilii Valentini: *Chymische Schriften,* Hamburg, 1717.

Tamás evangéliuma, ford. Hubai Péter, *Jézus rejtett szavai,* Holnap kiadó, 1990

Fülöp evangéluma, ford. Pesthy Monika, *Csodás evangéliumok* sorozat, Telosz kiadó, 1998.

Concilia Oecumenica Omnia Acta, AD 325-1965 (zsinati dekrétumok, Norman P. Tanner, documentacatholica omnia. eu)

SS Nicholaus I. Magnus, Epistolae et Decreta (J. D. Mansi, XV., documentacatholicaomnia.eu)

Horace K. Mann: *The Lives of the Popes,* London, 1925., Vol. III.

Bolberitz Pál – Gál Ferenc: *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája,* Ecclesia, 1987.

Werner HARTINGER: *A gondishapuri akadémia,* 3. Part, 1994/3.

Sigismund von GLEICH: *The Impulse of Jundi Shabur*, III., Anthroposophical Quarterly, Spring 1963, Vol. 8, No. I.; németül: Sigismund von Gleich: *Geisteswissenschaftliche Entwicklungslinien im Hinblick auf den Impuls von Gondi-Schapur.* I. Ch. Mellinger Verlag, Stuttgart, 1966. (3. rész ford. Z. T. Cs.)

De Lacy O'LEARY: *How Greek Science Passed to the Arabs?,* London, 1979 (aina.org)

Religion, learning and science in the Abbasid period, ed. by M. J. L. YOUNG, J. D. LATHAM and R. B. SERJEANT, Cambridge Univ. Press, 1990.

Gotfridi Viterbiensis: *Pantheon, Sive Vniuersitatis Libri: qui chronici appellantur, XX, omnes omnium seculoru[m] & gentium tam sacrasquam prophanas historias cpmplectentes / per ... Gottofridvm viterbiensem ...*

summa fide & diligentia admirabili conscripti Basiliae: Oporinus, 1559. (http://digital.ub.uni-duesseldorf.de/urn/urn:nbn:de:hbz:061:1-75610)

Fredegarii Scholastici *Chronicum cum suia continuatoribus, Sive Appendix Ad Sancti Gregorii Episcopi Turonensis Historiam Francorum,* é.n. (documentacatholicaomnia.eu)

Early Lives of Charlemagne by Eginhard & The Monk of St. Gall, by Prof. A. J. GRANT, London, 1922. (http://www.archive.org/details/earlylivesofchar00einhiala)

Gabhaltais Shearluis Mhoir, The conquest of Charlemagne, 1917., ed. Douglas HYDE (ír-angol nyelvű, http://www.archive.org/details/gabhaltaisshearl19hydeuoft)

A magyarok cselekedetei, Anonymus és Kézai Simon krónikái, Osiris kiadó, 1999.

TÓTH TIBOR: *A magyarság etnogenezise, I-II.,* Turán, 2009/1

ÉRY Kinga: *Újabb összehasonlító statisztikai vizsgálatok a Kárpát-medence 6-12. századi népességének embertanához,* Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 1982.

M. ELIADE: *Vallási hiedelmek és eszmék története*, III., 1996

Rudolf STEINER: *A Kelet a Nyugat fényében,* Bp., 2001.
- : *A Michael-misztérium*
- : *Krisztus és a szellemi világ – a szent Grál kereséséről*
- : *Napkelet és a kereszténység misztériumai*
- : *Esoteric Christianity and the Mission of Christian Rosenkreutz,*
- : *Rosicrucianism and Modern Initiation* (rsarchive.org)
- : *Keresztény kinyilatkoztatás és beavatási megismerés, Szellemi áramlatok a középkorban* (két előadás, ztothcsaba.hu, Asztalfiók, ld. még Rudolf Steiner Gesamtausgabe, katalog_ga_2002, a neten)

Z. Tóth Csaba: *Mons Philosophorum – a Bölcsek Hegye* (Országépítő, 1994/4, 46)

Egyéb történeti források pontos lelőhelyét ld. Z. Tóth Csaba: *Magyar őstörténeti tanulmányok*, Mikes International, Hága, 2010 (federatio.org, mek.oszk), és *Restitutio Historiae Veterum Magarii – A magyar őstörténet helyreállítása,* 2011. (megjelenés alatt)

A *Floire et Blanceflor* névanyaga

E. Du Méril ófrancia nyelvű forráskiadása, Paris, 1856. (12. századi kézirat nyomán, „version aristocratique", books.google.hu, oldalszámokkal):

> Floire, Blanceflor (többször), Berte as-grans-piés, Charlemaine, France, Maine (1), Hongerie (2x), terre de Bougrie (néhány kéziratban Bougerie) (2), Tessalie (3), Espaigne, Galisse, Felis (4), saint Jaque (5), Naples (6), Pasque-florie (8), Montoire (9), Gaidon (10), Sebile (14), Montoire, Joras, Sebile (16), Babiloine (18, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 63, 64), Bonivent, coupe d'or, Rome, Vulcans, Troies, Griu, Helaine, Paris, Agamemnon (19), Venus, Pallas, Juno, Paris (20), Enéas, Troies, Lombardie, Lavine, Rome, Cesar, Babiloine (21), l'amiral (22), Salemon (23), l'or d'Arrabe (27), Montoire (33), Minos, Thoas, Radamadus, Dido et Biblis (34), livre Caton (37), palefroi, blans, rouges (fehér-vörös paripa), Castele (40), Espaigne (41), saint Martin (44), Baudas (49), Jesus (52), L'Enfer, Montfelis (53), Daires (59), Helaine, Paris (60), Licoris, amiral, amirail, amiraus (61, 63), Rome (64), Eufrates (72), Orient et Occident, paradis (73), Eschec (81), Alemaigne, Claris (86, 87), Fortune (92, 124), Gesir, Esbahis (96; s'esbahi, 29?), Gaifiers, Rois de Nubie (102), Nature (104, 108), Paris de

Troies, Absalon, Parthonopus, Ypomedon, Leda, Elaine, Antigone, Ysmaine (106), Montoire (110).

Emil Sommer középfelnémet nyelvű forráskiadása, Quedlinburg, 1846. (Konrad Fleck 13. századi kézirata nyomán, illusztrált kiadása: Heidelberg Universitätsbiblothek, ld. még a Kürschner-féle kiadás, Tristan und Isolde, Band II., archive.org):

Michel wistuom, uns michel wunder (3, 53, 148, 201-202, 205, 255, 258), Ruopreht von Orbent (6), Thesaile (8), Kartage (10), Berhte, Pippine, Karlen (11), Flore, Blanscheflur (többször), Ungern, Vergalt, Kriechen, Hongerie (12, vagy Boumgerige), Fenix, Hispanje (13), von Kerlingen, sante Jacobe (15), herzeleit, herzeleide (16, 79, 80, 84, 176, 254, *herzlichkeit*?), Naples (17), palmostern (20), Montore, Muntore (32, 35, 38, 64), saelde, lobeliche saelde (üdv, boldogság, 12, 40), schuolgenozen (22), grozer verlust (39), Guraze (46, 48), Lunquit, Babilonje (51), Rome, Cesar, Vulcan (53), Juno, Pallas, Venus, Paris, Kriechen, Helena, Menelaus, Troye (54), Achilles, Hector (55), amiral (57), Vulcan, Orphanus (68), Dido, Biblis, Pyramus, Tisbe (81), ros (91), wiz, rot (92), Egiptenlande (96), Babilonje, amiral (103), Baldac (111), Minne und Wisheit (124), Eufrates (147), Daries (162), rosen (182, 183, 184), Claris (185), Galfier, Nubya (217), Wunsch (227), Krist, heilige Krist (256, 257), Berhte, Karlen (258).

A jogaiba visszahelyezett „Blanceflor”: Európa szimbolikus térképe, a szerző által kissé átalakítva a rózsakeresztes *Hongerie*-hagyomány fényében (Bunting, 1548. nyomán)

Die Hermetiſche Philoſophie.

Geheime Figuren der Rosenkreutzer, 1785-88
(histscitech.geheimefiguren.i0004.pdf, p. 21.)

Ich ziehe alle dieſelben, welche Gott und die Wahrheit ſuchen; dieſelben allein werden die Kunſt finden.
Ich bin der Magnet-Stein göttlicher Liebe, die eiſenharte Männer auf dem Wege der Wahrheit ziehe ich.

Ich bin der Saft, der alles in der Natur erhält und lebendig machet, und komme von den obern in den untern; ich bin des Himmels Thau und der Erden Fettigkeit; ich bin das feurige Waſſer und wäſſerige Feuer, ohne mich mag nichts leben in der Zeit; ich bin allen Dingen nahe, ja in und durch alle Dinge, doch unbekannt.
Dennoch bin ich allein der Philoſophen Hand.
Ich ſchlieſſe auf und wieder zu,
Das bringet dem Künſtler gute Ruh,
Ohne mich wirſt du nichts können machen
Was dienet zu deinen Sachen;
Drum fürchte Gott, bete und arbeite in Geduld, findeſt du mich, du kömſt aus Noth, und haſt einen gnädigen Gott, der dir iſt hold, und giebet was dein Herz begehret.

Dieſer Saft muß gefangen werden, ehe er ſich in Dunſt oder Rauch verwandelt.

Die zwey Dünſte oder Rauche ſind die Wurzeln der Kunſt.

Die Prima Materia hat ihren Unterhalt aus dem Fiat und Wort der Schöpfung. Und das Wort iſt aus dem Vater, wodurch alle Dinge gemacht ſind, und der Geiſt gehet von beyden aus, und iſt die göttliche lebendigmachende Luft. Alſo macht die Luft in den Elementen alle Dinge lebendig. Das Feuer erwärmet alle Dinge, das Waſſer erquicket, labet und tränket alle Dinge; und die nitroſiſche Erde, als eine Mutter, ernähret und unterhält alle Dinge; alſo hat das Feuer die Luft gebohren, und die Luft bläſt das Feuer wiederum auf, daß es lebet; aber die Luft verändert ins Waſſer iſt des Feuers Speiſe, und in dies Element, Waſſer und Grundfeuchte, als in die ſchmierige fette Grundfeuchtigkeit, brennt das Feuer, und die Erde als ein Niterſalzhalter, reicht die Nahrung dafür, und in ihrem Bauch wohnen alle dieſe Elemente, denn in dieſem Bauch iſt das ſulphuriſche Niterſalz der Natur, das einige gute Ding, das Gott geſchaffen hat in dieſer ſichtbaren Welt.

Dieſelbe Salz-Mutter der Elemente iſt das nitroſiſche, aluminoſſiſche, geiſtige, gumoſſiſche Waſſer, ☉ Erde oder Cryſtal, welche die Natur in ihrem Bauch hat, ein Sohn der Sonnen, und eine Tochter des Mondes. Es iſt ein Hermaphrodit, welchen der Wind in ſeinem Bauch getragen hat; ein Phönix, im Feuer lebend; ein Pelican, der ſeine todte Jungen mit ſeinem Blut wieder lebendig macht; der im Waſſer ertrunkene junge Ikarus, deſſen Säugmutter die Erde iſt, der Wind ſeine Mutter, das Feuer ſein Vater, das Waſſer ſeine Säuberinn und Trank, ein Stein und kein Stein, ein Waſſer und kein Waſſer, und dennoch ein Stein lebendiger Kraft, und ein Waſſer lebendiger Macht; ein Sulphur, ein Mercurius, ein Salz, welche die Natur verborgen in ihr trägt, und kein Unweiſſer nimmer gekannt noch geſehen hat.

Deus vendit ſua dona pro labore.

A *Rózsa és Liliom* története egy örökké eleven jelentést hordozó ősmisztérium, a mindent egybekapcsoló égi-földi szeretet felmutatása, melyet bárki befogadhat, megérthet. Egy „lényegi vallás” fedezhető fel ebben a legendában, amely már a középkorban utalt arra a fejlődésre, hogy az emberiségnek szüksége lesz a „faji”, felekezeti különbségektől, korlátoktól felszabadult *belső útra,* mely – anélkül, hogy mesterségesen, hatalmi szóval el akarná törölni a különbségeket – mintegy egyesíti az összes korábbi vallás alapvető értékeit, végső soron az egész emberi nemet, s elvezeti az embert szellemi forrásához. Ma, a szavak kiüresedésének és káoszának korában egyre fontosabbá válik, hogy komolyan vegyük ezt a belső utat. A történet szerint ebben Magyarországnak is elrendelt szerepe van.